

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SAHNE SANATLARI ANA BİLİM DALI
MÜZİK VE SAHNE SANATLARI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DIJİTAL DÖNÜŞÜMÜN KAYIT MÜZİSYENLİĞİNE ETKİSİ

SERKAN AŞANEL
21740012

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. BEKİR ŞAHİN BALOĞLU

2025

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SAHNE SANATLARI ANA BİLİM DALI
MÜZİK VE SAHNE SANATLARI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN KAYIT MÜZİSYENLİĞİNE ETKİSİ

SERKAN AŞANEL
21740012
ORCID NO: 0009-0005-3180-5594

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. BEKİR ŞAHİN BALOĞLU

HAZİRAN 2025

Serkan AŞANEL tarafından hazırlanan “Dijital Dönüşümün Kayıt Müzisyenliğine Etkisi” başlıklı çalışma, **14/06/2025** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunmuş ve jürimiz tarafından Sahne Sanatları Ana Bilim Dalı Müzik ve Sahne Sanatları Yüksek Lisans Programı **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman

İmza

Doç. Dr. Bekir Şahin BALOĞLU .....

Jüri Üyeleri

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Emrah UÇAR .....

Doç. Dr. Selman BENLİOĞLU .....

ÖZET

DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN KAYIT MÜZİSYENLİĞİNE ETKİSİ

Literatür incelendiğinde, araştırmacıların birçoğunun günümüzde yaşanan bu dönemi “dijital çağ” olarak isimlendirdikleri görülmektedir. Yaşanan dijital çağ, birçok mesleği ve çalışma biçimini etkilediği gibi, müzik alanını da etkilemiştir. Çalışma öncesi şu hipotezlerden hareket edilmiştir:

Müzik üretimi, profesyonel stüdyolardan bireysel çalışma alanlarına taşınarak teknik anlamda özgürlük ve esnek çalışma imkânı sunmuştur. Ancak bu durum, sanatsal üretimin önemli unsurlarından olan yaratıcı etkileşimleri ve kolektif üretim süreçlerini zayıflatmıştır.

Bu nedenle çalışmada öncelikle literatür taraması yapılarak insanlığın gelişim evreleri ele alınarak dijital çağa nasıl ulaşıldığına kısaca değinilmiştir.. "Bacasız endüstri" olarak nitelendirilebilecek müzik sektöründeki dijital dönüşüm adımları kronolojik bir şekilde aktarılmış ve bu sürecin müziğe kattığı artılar ile eksilere değinilmiştir.

Araştırmanın ana odağını kayıt müzisyenlerinin bu değişimden nasıl etkilendiği oluşturmaktadır. Durumun tespiti için hem hala çalışmakta olan kayıt müzisyenlerine anket düzenlenmiş, hem de konu ile ilgili çeşitli kaynaklara başvurulmuştur. Araştırma sırasında ve sonrasında görülmüştür ki; dijital teknolojilerin sağladığı imkânlar sayesinde kayıt süreçleri, geleneksel stüdyolardan ev ortamlarına kaymış; bu da müzisyenlere hem teknik esneklik hem de zaman konusunda büyük bir rahatlık getirmiştir. Film müzikleri, reklam müzikleri ve dizi müzikleri gibi alanlarda, internet üzerinden paylaşılan ses dosyaları, prodüksiyon sürecini hızlandırmış ve coğrafi sınırları neredeyse ortadan kaldırmıştır.

Ancak bu bireysel çalışma modeli, yaratıcılığın temel taşlarından biri olan yüz yüze iletişimi ve sanatsal iş birliğini ciddi ölçüde sınırlamaktadır. Müzisyenlerin yalnızlaşması, üretilen içeriklerin mekanikleşmesine ve monoton bir karakter kazanmasına yol açmaktadır. Çalışmada, tüm bu dönüşümün liberal ekonominin bir yansıması olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Çağ, Müzik, Kayıt Müzisyenliği

ABSTRACT

THE IMPACT OF DIGITAL TRANSFORMATION ON SESSION MUSICIANSHIP

When the literature is reviewed, it is seen that many researchers refer to the current era as the "digital age." This digital age has affected many professions and working styles, including the field of music. The study is based on the following hypotheses:

Music production has shifted from professional studios to individual workspaces, offering technical freedom and flexible working opportunities. However, this shift has weakened creative interactions and collective production processes, which are essential components of artistic creation.

Therefore, this study first conducts a literature review and briefly addresses the stages of human development that led to the digital age. The chronological progression of digital transformation in the music industry—often described as a "smokeless industry"—is presented, along with the positive and negative impacts of this transformation on music.

The main focus of the research is how session musicians have been affected by this change. To assess the situation, a survey was conducted with currently active session musicians, and various relevant sources were consulted. During and after the research, it became evident that the opportunities provided by digital technologies have shifted recording processes from traditional studios to home environments. This transition has granted musicians both technical flexibility and significant time convenience. In fields such as film scores, commercial music, and TV series soundtracks, audio files shared over the internet have accelerated the production process and virtually eliminated geographical boundaries.

However, this individual working model significantly limits face-to-face communication and artistic collaboration, which are key elements of creativity. The isolation of musicians tends to result in more mechanical and monotonous content. The study concludes that this entire transformation is a reflection of the liberal economic system.

Keywords: Digital Age, Music, Session musician

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın başlangıcından sonuna kadar tüm süreçlerinde yol gösterici fikirleriyle bana destek olan, konuyu benimle tartışarak farklı bakış açıları kazanmama katkı sağlayan tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Bekir Şahin BALOĞLU'na en içten teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmanın temelini oluşturan ankete katılarak zaman ayıran, görüş ve deneyimlerini paylaşan meslektaşlarım, müzik sektörü emekçileri ve kayıt müzisyenlerine sonsuz teşekkür ederim. Bu çalışmanın en büyük ve en anlamlı kısmı, sizlerin değerli katkılarıyla şekillendi. İyi ki varsınız.

Serkan AŞANEL

Mayıs, 2025; İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Problem Cümlesi	1
1.3. Alt Problemler	1
1.4. Önem	2
1.5. Sayıtlar	2
1.6. Sınırlılıklar	2
2. YÖNTEM.....	4
2.1. Araştırma Modeli	4
2.2. Evren ve Örneklem	4
2.3. Veri Toplama Aracı	5
2.4. Verilerin Analizi	6
3. TOPLUMSAL DEĞİŞİM TEORİLERİ VE DİJİTAL ÇAĞIN MÜZİĞE ETKİSİ 7	
3.1. Toplumsal Değişim Olgusu Üzerine Genel Bir Değerlendirme	7
3.2. Dijital Çağın Kültürel Yansımalarına İlişkin Yaklaşımlar.....	11
3.3. Müzik Üretiminde Dijitalleşme ve Etkileri.....	12
3.4. Değerlendirme.....	16
4. DİJİTAL ÇAĞDA FARKLILAŞAN KAYIT TEKNOLOJİLRİNİN KAYIT MÜZİSYENLERİNE ETKİSİ	19
4.1. Teknik Dönüşüm ve Üretim Süreçleri ile İlgili Bulgular	19
4.2. Mesleki Görünürlülük ve İmaj Yönetimi ile İlgili Bulgular	25
4.3. Yalnızlaşma ve Öznelleşme ile İlgili Bulgular	29
4.4. Telif Hakları ve Güvencesizlik ile İlgili Bulgular.....	33
4.5. Dayanışma,Rekabet ve Etik ile İlgili Bulgular	38
5. DEĞERLENDİRME.....	43
6. SONUÇ	50
KAYNAKÇA.....	51

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Katılımcıların “Dijital Kayıt Teknolojileri, Kayıt Müzisyenlerinin Daha Fazla İş Almasına Olanak Sağlamaktadır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	19
Tablo 4.2. Katılımcıların “Evde Kendi Stüdyomda Kayıt Yapabiliyor Olmak Üretimimi Kolaylaştırmaktadır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	20
Tablo 4.3. Katılımcıların “Dijitalleşme Sonrası Kayıt Süreçleri Daha Bireysel Hale Gelmiştir” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	21
Tablo 4.4. Katılımcıların “Analog Dönem Stüdyo Ortamındaki Kolektif Ruh, Dijital Çağda Büyük Ölçüde Kaybolmuştur” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	22
Tablo 4.5. Katılımcıların “Dijital Kayıt Sistemleri, Daha Fazla Müzisyenin Bu Alana Dâhil Olmasını Sağlamıştır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	24
Tablo 4.6. Katılımcıların “D Sosyal Medya Kullanımı, Müzikal Görünürlüğümü Artırmaktadır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	25
Tablo 4.7. Katılımcıların “Kendi Müzikal Portfolyomu Dijital Mecralar Üzerinden Sunmak Zorundayım” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	26
Tablo 4.8. Katılımcıların “Prodüktör ve Aranjörlerin Yönlendirmeleri Yerine, Kendi Müzikal Sunumumu Ben Yapmaktayım” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	27
Tablo 4.9. Katılımcıların “Görünürlük Sağlamak, Müzikal Beceriler Kadar Önemli Hale Geldi” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	28
Tablo 4.10. Katılımcıların “Ev Stüdyosunda Yalnız Çalışmak, Üretkenliğimi Olumsuz Etkiliyor” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	30
Tablo 4.11. Katılımcıların “Kolektif Çalışmalardan Uzak Kalmak, Yaratıcı Sürecimi Sınırlandırıyor” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	31
Tablo 4.12. Katılımcıların “Dijitalleşme İle Birlikte Yalnız Karar Verme Baskısı Arttı” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	32
Tablo 4.13. Katılımcıların “Dijital Üretim Sürecinde Kendimi Daha Çok Değerlendirme ve Denetleme Eğilimindeyim” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	33
Tablo 4.14. Katılımcıların “Dijital Platformlarda Emeğimin Karşılığını Almakta Zorlanıyorum” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	34
Tablo 4.15. Katılımcıların “Telif Hakları Konusunda Yeterince Bilgi Sahibi Değilim” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	35
Tablo 4.16. Katılımcıların “Dijital Ortamda Yapılan İşlerde Hak Kaybı Yaşama İhtimali Artmıştır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	36
Tablo 4.17. Katılımcıların “AI ile Üretilen Müzikler, Kayıt Müzisyenliğini Tehdit Etmektedir” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	37
Tablo 4.18. Katılımcıların “Dijitalleşmeye Rağmen Tanıdık Müzisyenlerle Dayanışma İçindeyim” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	38
Tablo 4.19. Katılımcıların “Stüdyo Ortamında Tanışıklık Temelli İşler Hâlâ Sürmektedir” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	39

Tablo 4.20. Katılımcıların “Rekabet Baskısı, Dijitalleşmeyle Birlikte Ciddi Şekilde Artmıştır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	40
Tablo 4.21. Katılımcıların “Arkadaşlarıma Karşı Ücretsiz Destek Verdiğim Olur” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	41

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Katılımcıların “Dijital Kayıt Teknolojileri, Kayıt Müzisyenlerinin Daha Fazla İş Almasına Olanak Sağlamaktadır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	20
Şekil 4.2. Katılımcıların “Dijital Kayıt Teknolojileri, Kayıt Müzisyenlerinin Daha Fazla İş Almasına Olanak Sağlamaktadır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	21
Şekil 4.3. Katılımcıların “Dijitalleşme Sonrası Kayıt Süreçleri Daha Bireysel Hale Gelmiştir” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	22
Şekil 4.4. Katılımcıların “Analog Dönem Stüdyo Ortamındaki Kolektif Ruh, Dijital Çağda Büyük Ölçüde Kaybolmuştur” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	23
Şekil 4.5. Katılımcıların “Dijital Kayıt Sistemleri, Daha Fazla Müzisyenin Bu Alana Dâhil Olmasını Sağlamıştır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	24
Şekil 4.6. Katılımcıların “Sosyal Medya Kullanımı, Müzikal Görünürlüğümü Artırmaktadır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	25
Şekil 4.7. Katılımcıların “Kendi Müzikal Portfolyomu Dijital Mecralar Üzerinden Sunmak Zorundayım” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	26
Şekil 4.8. Katılımcıların “Prodüktör ve Aranjörlerin Yönlendirmeleri Yerine, Kendi Müzikal Sunumumu Ben Yapmaktayım” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	28
Şekil 4.9. Katılımcıların “Görünürlük Sağlamak, Müzikal Beceriler Kadar Önemli Hale Geldi” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	29
Şekil 4.10. Katılımcıların “Ev Stüdyosunda Yalnız Çalışmak, Üretkenliğimi Olumsuz Etkiliyor” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	30
Şekil 4.11. Katılımcıların “Kolektif Çalışmalardan Uzak Kalmak, Yaratıcı Sürecimi Sınırlandırıyor” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	31
Şekil 4.12. Katılımcıların “Dijitalleşme İle Birlikte Yalnız Karar Verme Baskısı Arttı” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	32
Şekil 4.13. Katılımcıların “Dijital Üretim Sürecinde Kendimi Daha Çok Değerlendirme ve Denetleme Eğilimindeyim” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	33
Şekil 4.14. Katılımcıların “Dijital Platformlarda Emeğimin Karşılığını Almakta Zorlanıyorum” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	34
Şekil 4.15. Katılımcıların “Telif Hakları Konusunda Yeterince Bilgi Sahibi Değilim” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	35
Şekil 4.16. Katılımcıların “Dijital Ortamda Yapılan İşlerde Hak Kaybı Yaşama İhtimali Artmıştır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	36
Şekil 4.17. Katılımcıların “AI ile Üretilen Müzikler, Kayıt Müzisyenliğini Tehdit Etmektedir” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	37
Şekil 4.18. Katılımcıların “Dijitalleşmeye Rağmen Tanıdık Müzisyenlerle Dayanışma İçindeyim” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	38
Şekil 4.19. Katılımcıların “Stüdyo Ortamında Tanışıklık Temelli İşler Hâlâ Sürmektedir” İfadesine Cevaplarının Ölçümü.....	39

Şekil 4.20. Katılımcıların “Rekabet Baskısı, Dijitalleşmeyle Birlikte Ciddi Şekilde Artmıştır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	40
Şekil 4.21. Katılımcıların “Müzisyen Arkadaşlarıma Karşı Ücretsiz Destek Verdiğim Olur” İfadesine Cevaplarının Ölçümü	42

KISALTMALAR LİSTESİ

AI : Artificial Intelligence (Yapay Zekâ)
YTÜ : Yıldız Teknik Üniversitesi

1. GİRİŞ

Müziği icra eden sanatçılar açısından bakıldığında, müzik bir performans niteliği taşır. Bu performansın sergilendiği ortamlar ve müzisyenin üstlendiği işlevler ise, zaman içerisinde onları farklı biçimlerde tanımlama gerekliliği doğurmuştur. Bu çerçevede, müzisyenler; görev aldıkları alanlara veya faaliyet gösterdikleri mekânlara bağlı olarak kayıt (stüdyo) müzisyeni, orkestra müzisyeni, sokak müzisyeni gibi çeşitli unvanlarla anılmaktadır.

Farklı ortamlarda çalışan müzisyenlerin, o alanın gerektirdiği teknik, sanatsal ve pratik becerilerde uzmanlaşmaları beklenir. Örneğin, sahne üzerinde canlı performans sergileyen konser müzisyenleri, seyirciyle doğrudan etkileşim kurma ve anlık müzikal dinamiklere uyum sağlama konusunda yetkinleşirken; sokak müzisyenleri, doğaçlama performans, çevresel faktörlere adaptasyon ve akustik açıdan yüksek sesle icra edebilme becerileriyle ön plana çıkar. Özellikle sokak müzisyenlerinden, açık alan koşullarında seslerini daha geniş bir alana yayabilmeleri ve çevredeki dikkat dağıtıcı unsurları aşabilmeleri beklenir. Bu bağlamda ses projeksiyonu ve güçlü bir icra tekniği, sokak müzisyenliği pratiğinde önemli bir yer tutar.

Bu çeşitlilik içinde, kayıt (stüdyo) müzisyenleri, profesyonel müzik prodüksiyonlarının gerçekleştiği kayıt ortamlarında icra yetkinlikleriyle öne çıkan, son derece nitelikli bir gruba temsil eder. Kayıt müzisyeni denildiğinde yalnızca enstrüman icrası yapan müzisyenler değil; aynı zamanda stüdyo ortamında vokal kaydı gerçekleştiren, gerek solo gerekse eşlikçi (back vokal) olarak ses performansı sunan sanatçılar da bu kapsamda değerlendirilir.

Kayıt müzisyeni, stüdyo ortamında gerçekleştirilen profesyonel müzik prodüksiyon süreçlerinde gerek enstrüman gerekse vokal performansı sunarak eserin kayıt aşamasında aktif rol üstlenen uzman müzisyenlere verilen addır. Bu kişiler, genellikle ses kayıt stüdyolarında prodüktör, aranjör veya besteci tarafından yönlendirilen, belirli bir müzikal yapı veya aranjman doğrultusunda performanslarını sergileyen profesyonellerdir. Kayıt müzisyenleri, canlı performans müzisyenlerinden

farklı olarak, öncelikli olarak stüdyo odaklı çalışır; icraları, çoklu kanal kayıt, ses mühendisliği ve dijital prodüksiyon süreçlerine entegre edilir.

Kayıt müzisyenlerinin en belirgin özelliği, üst düzey teknik yeterliliklerinin yanı sıra stüdyo koşullarına adaptasyon becerilerinin yüksek olmasıdır. Çoğunlukla farklı müzik türlerinde, çeşitli prodüksiyon ekipleriyle çalışabilen bu müzisyenler; esneklik, hızlı öğrenme, nota okuma, kulaktan çalma veya doğaçlama yapabilme gibi nitelikleriyle dikkat çeker. Kayıt müzisyenleri, müzik endüstrisinin görünmeyen ancak son derece kritik bir parçası olarak; albüm, film müziği, reklam jingle'ı veya diğer ticari projelerin müzikal bütünlüğünün sağlanmasında hayati bir rol üstlenir.

Dijital teknolojilerdeki hızlı gelişmeler, toplumsal yaşamda olduğu gibi müzik sektöründe de köklü dönüşümlere neden olmuştur. Özellikle kayıt müzisyenliğinin yapısı, işleyişi ve sektördeki konumu bu değişimden önemli ölçüde etkilenmiştir. Analog kayıt tekniklerinden dijital araçlara geçiş, yalnızca müziğin üretim sürecini değil, aynı zamanda müzisyenlerin çalışma biçimlerini, gelir modellerini ve sektörel ilişkilerini de yeniden şekillendirmiştir. Bu bağlamda, dijital dönüşümün kayıt müzisyenliği üzerindeki etkilerine dair öne sürülen hipotezlerin geçerliliğini araştırmak amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, dijital dönüşümün kayıt müzisyenliği üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi, teknolojinin kayıt müzisyenleri açısından müzik üretim, sunum ve tüketim sürecine olan katkıları ve beraberinde getirdiği zorlukların belirlenmesidir.

1.2. Problem Cümlesi

Dijital teknolojilerin sunduğu olanaklar, kayıt müzisyenlerini nasıl etkilemiştir?

1.3. Alt Problemler

Dijital teknolojiler, kayıt müzisyenlerinin üretimlerini ve yaşamlarını hangi açıdan kolaylaştırmaktadır?

Dijital teknolojiler, kayıt müzisyenlerinin üretimlerini ve yaşamlarını hangi açıdan zorlaştırmaktadır?

Dijital teknolojiler, kayıt müzisyenlerinin yaşamı mesleki olarak hangi alanlarda değişmiştir?

1.4. Önem

Bu araştırma, dijital dönüşümün kayıt müzisyenliğine etkilerini ele alan ve Türkiye’de bu alanda yapılan sınırlı sayıdaki çalışmalardan biri olması nedeniyle önem taşımaktadır.

1.5. Sayıtlar

Katılımcılar, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarındaki sorulara samimi ve içten cevaplar vermiştir. Ayrıca, katılımcıların dijital dönüşüm ve kayıt müzisyenliği hakkındaki bilgi ve deneyimlerinin cevaplarını yansıttığı kabul edilmektedir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma, yalnızca belirli sayıda kayıt müzisyeni ile yapılan görüşmeler ve anket sonuçları ile sınırlıdır. Elde edilen bulgular, Türkiye’de kayıt müzisyenliği yapan bireylerin dijital dönüşüm sürecine ilişkin deneyim ve görüşlerini kapsamaktadır. Bulgular, farklı ülkeler veya müzik türleri açısından genellenemez.

2. YÖNTEM

Bu bölüm, çalışmanın metodolojik yaklaşımının tanıtıldığı kısımdır. Bu çerçevede; araştırmanın evreni, örnekleme, verilerin nasıl toplanacağı ve veri analizinde başvurulacak yöntemler açıklanacaktır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, tanımlayıcı (betimsel) nitelikte bir araştırma olarak tasarlanmıştır ve çalışmanın metodolojik yaklaşımı likert yöntemine dayanmaktadır. Likert ölçekleri, araştırma evrenindeki bireylerin belirli ifadelere katılım düzeylerini (örneğin “kesinlikle katılmıyorum”dan “kesinlikle katılıyorum”a kadar) ölçmeye yarayan yapılandırılmış bir ölçüm yöntemidir. Bu yöntem, büyük bir popülasyon içerisinde bireylerin belirli konulara ilişkin eğilimlerini nicel olarak değerlendirebilmek amacıyla, ya tüm kitle üzerinde ya da temsili bir örneklem grubunda uygulanan standart bir ölçme tekniğini ifade etmektedir (Doğanay, vd., 2006, s. 138).

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Türkiye’de faaliyet gösteren kayıt (stüdyo) müzisyenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de müzik sektöründe aktif olarak çalışan ve kayıt projelerinde (albüm, dizi, film, reklam, bağımsız prodüksiyonlar) yer alan stüdyo müzisyenleri oluşturmaktadır. Çalışmada önceden belirlenmiş bir örneklem büyüklüğü hedeflenmemiş olup, kartopu örnekleme yöntemiyle belirlenen gönüllü katılımcılardan çevrimiçi ortamda anonim olarak veriler toplanmıştır. (Doğanay, vd., 2006, s. 122). Bu yöntem kapsamında, başlangıç katılımcıları aracılığıyla ulaşılan diğer stüdyo müzisyenlerinin de araştırmaya dâhil edilmesi sağlanmıştır.

Araştırmaya, Türkiye’deki stüdyo müzisyenleri arasından ulaşılan toplam 17 katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcı profili, popüler müzik alanında çalışanların yanı

sıra klasik, caz, film müziği ve bağımsız/alternatif türlerde üretim yapan müzisyenleri kapsayacak şekilde çeşitlilik göstermektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmanın veri toplama aracı, dijitalleşmenin kayıt müzisyenleri üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla geliştirilen 21 maddelik 5’li Likert tipi ölçektir. Ölçek; “Teknik Dönüşüm ve Üretim Süreçleri”, “Mesleki Görünürlük ve İmaj Yönetimi”, “Yalnızlaşma ve Özneleşme”, “Telif Hakları ve Güvencesizlik” ve “Dayanışma, Rekabet ve Etik” başlıkları ile yapılandırılmış olup her başlık altında katılımcıların deneyimlerini değerlendiren ifadeler yer almaktadır. Ölçekte yer alan başlıklar ve ifadeler şöyledir:

Teknik Dönüşüm ve Üretim Süreçleri:

- Dijital kayıt teknolojileri, kayıt müzisyenlerinin daha fazla iş almasına olanak sağlamaktadır.
- Kendi ev stüdyomda kayıt yapabiliyor olmak, üretimimi kolaylaştırmaktadır.
- Dijitalleşme sonrası kayıt süreçleri daha bireysel hale gelmiştir.
- Analog dönem stüdyo ortamındaki kolektif ruh, dijital çağda büyük ölçüde kaybolmuştur.
- Dijital kayıt sistemleri, daha fazla müzisyenin bu alana dahil olmasını sağlamıştır.

Mesleki Görünürlük ve İmaj Yönetimi:

- Sosyal medya kullanımı, müzikal görünürlüğümü artırmaktadır.
- Kendi müzikal portfolyomu dijital mecralar üzerinden sunmak zorundayım.
- Prodüktör ve aranjörlerin yönlendirmeleri yerine, kendi müzikal sunumumu ben yapmaktayım.
- Görünürlük sağlamak, müzikal beceriler kadar önemli hale geldi.

Yalnızlaşma ve Özneleşme:

- Ev stüdyosunda yalnız çalışmak, üretkenliğimi olumsuz etkiliyor.
- Kolektif çalışmalardan uzak kalmak, yaratıcı sürecimi sınırlandırıyor.
- Dijitalleşme ile birlikte yalnız karar verme baskısı arttı.

- Dijital üretim sürecinde kendimi daha çok değerlendirme ve denetleme eğilimindeyim.

Telif Hakları ve Güvencesizlik:

- Dijital platformlarda emeğimin karşılığını almakta zorlanıyorum.
- Telif hakları konusunda yeterince bilgi sahibi değilim.
- Dijital ortamda yapılan işlerde hak kaybı yaşama ihtimali artmıştır.
- AI ile üretilen müzikler, kayıt müzisyenliğini tehdit etmektedir.

Dayanışma, Rekabet ve Etik:

- Dijitalleşmeye rağmen tanıdık müzisyenlerle dayanışma içindeyim.
- Stüdyo ortamında tanışıklık temelli işler hâlâ sürmektedir.
- Rekabet baskısı, dijitalleşmeyle birlikte ciddi şekilde artmıştır.
- Müzisyen arkadaşlarıma karşı ücretsiz destek verdiğim olur.

Ankette kullanılan Likert ölçeği, katılımcıların bu ifadelere yönelik tutum düzeylerini “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum” arasında derecelendirmelerine olanak tanımaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistik yöntemleri kullanılmış olup, frekans dağılımları ve yüzde hesaplamalarıyla sunulmuştur. Nitel veri analizinde araştırmacı tarafından doğrudan manuel kodlama yöntemi uygulanmıştır.

3. TOPLUMSAL DEĞİŞİM TEORİLERİ VE DİJİTAL ÇAĞIN MÜZİĞE ETKİSİ

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmada elde edilen verilerin değerlendirilmesine yardımcı olacak literatür bilgilerine yer almaktadır.

3.1. Toplumsal Değişim Olgusu Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Toplum, bireylerin birbirleriyle kurduğu bağlar ve karşılıklı ilişkiler sonucunda ortaya çıkan kolektif bir yapıdır. Bu yapı, onu meydana getiren tek tek insanların basit bir toplamından daha fazlasıdır; kendine özgü bir niteliğe sahiptir. Toplumun durağan olmayıp sürekli bir dönüşüm içinde olduğunu Sema Kut şu sözlerle anlatmıştır: “Toplumun diğer bir gerçeği sürekli bir değişim süreci içinde olduğudur. Gelişmenin en temel ögesi olan değişme toplumsal yapıyı, sosyal örgütlenmeyi, toplumsal ilişkileri tutum ve davranışları, değer sistemini de beraberinde değiştirir” (Kut, 1994, s. 180). Yasemin Apalı, toplumsal dönüşümü açıklayan farklı kuramları şöyle özetlemiştir:

Toplumlardaki değişmeye farklı bir bakış açısıyla yaklaşan Auguste Comte; “Üç Hal Kanunu” isimli kuramıyla, toplumsal değişimin birbirini takip eden üç aşamayla gerçekleştiğini, Emili Durkheim; “Toplumsal İş Bölümü”nde zaman içerisinde toplumlardaki insan ilişkilerinin değişmesinden hareketle, toplumların gelişmesiyle birlikte iş bölümünün artması ve örgütlenmesi neticesinde ortaya çıkan toplumsal yapının değişmesine vurgu yapmıştır. Aynı şekilde Karl Marx’ın “Sınıf Çatışması”, Max Weber’in “Karizma”sı gibi sosyolog ve toplumsal değişimle ilgili kuramları, değişimin farklı yönlerinin mevcudiyetine dair örneklerdir (Apalı, 2015, s. 396).

Modern çağda teknoloji, kültürel değişimin ana itici gücü haline gelmiştir. Dijital araçların yarattığı küresel ağ, geleneksel yapıları dönüştürerek yeni bir kültürel gerçeklik inşa etmektedir. Bu süreç, bireylerin dünyayı algılayışından kolektif değerlerin evrimine kadar uzanan geniş bir etki alanı yaratmıştır.

Geçmişte de yaşanan toplumsal değişimlerin var olduğuna makalesinde değinen Gül Meydan Yıldız (2018, s. 176) kültürel değişimi şekillendiren başlıca üç etken olduğunu söyleyerek bunları şu şekilde sıralar:

- Sosyal şartlar.
- Buluşlar ve yenilikler.
- Kültürel yayılım.

Yazara göre değişimi tetikleyen en önemli etkenlerden biri, toplumun yaşam koşullarındaki dönüşümlerdir. Ekonomik, nüfus yapısına ait ve siyasi düzenlemelerdeki farklılaşmalar, sosyal şartları şekillendirirken aynı zamanda bu değişimlerden de etkilenir. Toplum, değişim süreçlerine kayıtsız kalamaz; ancak aşırı hızlı bir kültürel dönüşüm de sergileyemez (2018, s. 176).

Meydan Yıldız'ın da belirttiği gibi, teknolojik gelişmeler, kültürün somut olduğu kadar soyut unsurlarını da derinden etkiler. Geçmişten bugüne baktığımızda teknolojinin sunduğu yeniliklerin toplumun değişim ve dönüşümüne daha önce de katkıda bulunduğunu rahatlıkla söylenebilir. Bu değişim ve dönüşüme yol açan unsurlardan akla gelen ilk örneklerden biri 18. ve 19. yüzyılda kurulan fabrikalardır. Makineleşmiş endüstri sadece üretim biçimlerini değiştirmemiş aynı zamanda toplumun çalışma hayatını kökten değiştirdiğinden tüm kültürünü de farklılaştırmıştır.

Meydan Yıldız'ın altını çizdiği üzere, keşifler ve icatlar, başka bir deyişle günümüzde teknolojinin gelişimi kültürün hem somut gerçekliğini hem de soyut değerlerini yeniden biçimlendirir. Tarih, teknolojik devrimlerin toplumsal dönüşümlerin anahtarı olduğunu gösteren sayısız örnekle doludur. Sanayi Devrimi'nin simgesi olan fabrikalar, bu durumun çarpıcı bir kanıtıdır: Makineleşme yalnızca üretimi değil, insanların yaşam tarzını, ilişkilerini ve hatta düşünce yapılarını kalıcı olarak değiştirmiştir.

Kültürel dönüşümler üzerine çalışan uzmanlar, geçmişte yaşanan bazı radikal değişimleri referans alır. Bu bağlamda, literatürde en çok atıf yapılan dönem sınıflandırmalarından biri toplumsal dönüşümü üç ana dönemden bahseden yaklaşımdır (Meydan Yıldız, 2018; Nair, 2018). Bu üç aşamalı tarihsel modeli ilk ortaya atan isim, gelecek bilimci Alvin Toffler olmuştur. Toffler, ilk yayınlanması 1980 olan eserinde (2008, s. 8-14), uygarlık tarihinin üç büyük dönüşüm dalgasından bahseder. Bunlardan ilki, göçebe yaşam tarzını sona erdirerek yerleşik düzene geçişi sağlayan tarım toplumuna geçiştir. İkinci aşama, fabrika sisteminin hâkim olduğu endüstriyel dönemdir. Üçüncü ve son dalga ise, enformasyonun ekonomik ve sosyal

gücün ana kaynağı haline geldiği post-endüstriyel, bilgi toplumu dönemidir. Bu evrede, bilgi üretimindeki artış ve teknolojik ilerlemeler, enformasyonu hem bireysel hem de toplumsal yaşamın merkezine yerleştirmiştir.

Ancak literatürde bu sınıflandırmanı dışında da yaklaşımlar mevcuttur. Örneğin Abdullah Zübeyr Akman'ın doktora çalışmasında (2023) olduğu gibi, bazı araştırmacılar toplumsal evrimi beş farklı kategori altında ele almaktadır. Akman'ın çalışmasında belirtilen tarihsel dönemler şöyle sıralanmaktadır:

- Avcı-Toplayıcı Toplum Aşaması (Toplum 1.0).
- Tarım Toplumuna Geçiş (Toplum 2.0).
- Endüstri Toplumuna Geçiş (Toplum 3.0).
- Bilgi Toplumuna Geçiş (Toplum 4.0)
- Süper Akıllı Toplum Yapısı (Toplum 5.0).

Güney Nair, 2018 yılında yayınlanan çalışmasında (s. 41), insanlığın avcı-toplayıcı dönemden sanayi çağının sonuna kadar uzanan tarihsel sürecini anlatır. Yazara göre, insanlık tarihinin sosyal gelişim sürecine bakıldığında, yaklaşık 40 bin yıl süren avcılık ve toplayıcılık döneminden sonra tarım toplumuna geçiş yapıldığı görülür. Yerleşik yaşamın benimsendiği, toprağın işlenmesinin ve hayvanların evcilleştirilmesinin öğrenildiği bu evre, on bin yıl boyunca devam etmiş ve biriken bilgi birikimi, sanayileşmenin temellerini atmıştır. 1768'de James Watt'ın buhar makinesini icat etmesiyle başlayan süreç, ulaşım, enerji, ağır sanayi ve seri üretim alanlarındaki teknolojik atılımlarla gelişerek Sanayi Devrimi'ni doğurmuş ve 'sanayi toplumu' denen yeni bir sosyal düzenin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Üretim ve taşıma teknolojilerindeki yenilikler, kitlesel üretimi mümkün kılmış, ham madde, ürün ve iş gücünün farklı coğrafyalara kolayca taşınmasına imkan tanımıştır. Sanayi Devrimi'nin getirdiği bu olanaklar, bugünkü teknolojik ilerlemenin temelini oluşturan pek çok buluşa zemin hazırlamıştır. İngiltere'de filizlenip kısa sürede Avrupa'ya ve tüm dünyaya yayılan Sanayi Devrimi'nin üzerinden sadece üç asır geçmesine rağmen, insanlık şimdiden yeni bir toplumsal evreyi tartışmaya başlamış durumdadır.

Nair'in çalışmasında “yeni bir toplumsal aşamayı tartışmaya başlamıştır” (2018, s. 41) diyerek bahsettiği evre “Bilgi Toplumu” yani Toplum 4.0'dır. Nair'in analizinde

bu evrede, dijital teknolojilerin rolü, Sanayi Çağı'ndaki buhar makinesinin işlevine denk bir öneme sahiptir (2018, s. 41).

Araştırmacılar Mehtap Yeşilorman ve Firdevs Koç (2014, s. 118), bilgi toplumuna geçişi teknolojik ilerlemelerin bilgi ekonomisini var etmesiyle açıklarken; Akman, Toplum 5.0'da dijitalleşme ve kurum kültürünün birbirini dönüştürdüğünü anlatarak toplumun dinamik yapısının altını çizer.

Akman'ın perspektifinden bakıldığında, Endüstri 4.0'ın 2011'de ekilen teknolojik tohumları, Japonya'nın 2016'da geliştirdiği Toplum 5.0 modeliyle insan odaklı bir modele evrilmiştir. Endüstri 4.0 ile ortaya çıkan dijital dönüşüm üretim süreçlerini altüst ederken, Toplum 5.0 bu gücü insanlığın hizmetine sunmayı amaçlamaktadır. Akman'a göre bu yaklaşım değişikliği örgüt kültürünün esnek, işbirlikçi ve yenilikçi olmasını gerektirmektedir, çünkü teknolojinin ilerlemesi ile toplumun ihtiyaçlarının dengelenmesi sürdürülebilir gelişmenin anahtarıdır (Akman, 2023, s. 87-95).

Eski Japonya Başbakanı Shinzo Abe'nin perspektifinde Toplum 5.0, teknolojinin yarattığı endişelerin aksine, onu insan refahını artıran bir iş birliği aracına dönüştürme felsefesidir (Kocaman Köroğlu, vd., 2020, s. 148).

Ashihan Kocaman Karoğlu ve arkadaşları çalışmalarında (2020, s. 147) Toplum 5.0'daki dijital dönüşümün boyutunu "Bilgi toplumundan akıllı topluma geçişin konuşulduğu bu günlerde, hayatın her safhasında gerçekleşen dijitalleşmeden bahsedilmektedir" ifadeleriyle anlatmışlardır.

Toplum 5.0'ın amacı teknolojik gelişmeleri toplumla bütünleştirerek, yenilikçi ve dayanışma temelli bir yaşam modeli oluşturmaktır. Diğer bir deyişle, Toplum 5.0, teknolojiyi insan hayatının ayrılmaz bir bileşeni haline dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Bu amacın başarısı, teknolojinin dünya çapındaki yaygınlığı ve toplum tarafından ne ölçüde içselleştirildiğiyle ölçülebilir. Bozkurt ve arkadaşlarının çalışmalarında yer alan veriler, dijital çağa geçişinin artık gerçekleştiğinin adeta kanıtıdır. 2021 verilerine göre kaleme alınan çalışmada dünya nüfusunun 7,83 milyar olduğu ve bu nüfusun yaklaşık üçte ikisinin (%66,6) mobil telefon, %59,5'inin internet, yarısından fazlasının (%53,6) ise sosyal medya kullanıcısı olduğu anlatılmaktadır. Türkiye'de ise 84,6 milyonluk nüfusun %90'dan fazlasının (%90,8) mobil cihaz kullanıldığı belirtilirken, %77,7'si internet kullanıcısı ve %70,8'inin sosyal medya hesaplarına sahip olduğu belirtilmiştir (Bozkurt, vd., 2021, s. 38).

3.2. Dijital Çağın Kültürel Yansımalarına İlişkin Yaklaşımlar

Literatür incelendiğinde, dijital dönüşümü yalnızca teknolojik ilerleme perspektifinden değil, neoliberal politikaların kültürel alana sızan etkilerinin bir sonucu olarak da yorumlayan görüşlere de rastlanmaktadır. Theodor Adorno ve Max Horkheimer'in "kültür endüstrisi" eleştirisi, bu görüşlere bir örnektir. Adorno ve Horkheimer bireyin nasıl tüketici konumuna indirildiği konusunu ele alır. Modern kapitalizmin, kültür üreticilerini araçsallaştırarak, insanların taleplerini ve kimliklerini bile piyasa mantığına göre şekillendirdiğini iddia eden düşünürlere göre neoliberal açıdan, kültür artık özgür ifadenin alanı değil, sistemi yeniden üreten ve destekleyen bir araçtır. (Adorno, Horkheimer, 2014).

Engin Ümer'in 2016 yılında yayınlanan çalışmasında savunduğu üzere, dijital çağ modernleşmenin kaçınılmaz bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (s. 172-173). Ona göre modernleşme, bilimsel, sanatsal ve felsefi disiplinlerin kendine özgü yapılarını ve işleyiş prensiplerini geliştirmelerine olanak tanımıştır. Ancak yazar, bu gelişmenin aynı zamanda her disiplinin sınırlarını sürekli yeniden tanımlama ve koruma zorunluluğunu doğurduğuna işaret etmektedir. Ümer, özellikle "sanatın tanımı" ve "toplumsal işlevi" gibi temel konularda ortak bir uzlaşmaya varılamadığını, bunun yerine sürekli bir tartışma ve çatışma ortamının hüküm sürdüğünü belirtmektedir.

Ümer çalışmasında, bu tanım karmaşasını bir kenara bırakarak modernleşmeyle birlikte iki temel sanat yaklaşımının belirginleştiğini ortaya koyar: Bir yanda eleştirel işlevini koruyan sanatsal pratikler, diğer yanda ise piyasa mekanizmalarıyla uyumlu hale gelen sanat anlayışı. Geleneksel olarak eleştirel sanat - politik, aktivist ve geleneksel formlarda - kültürel baskıları görünür kılan bir araç olarak işlev görmüştür. Bu tür sanatsal yaklaşımlar, hakim ideolojilerin yarattığı yansımaları ortaya serer, susturulmuş sesleri duyurur ve kültürel kodları sorgulayarak alternatif gelecek tasavvurları sunar. Kimi zaman geçmişe referansla nostaljik bir canlanma, kimi zaman da kültürel normları performatif müdahalelerle dönüştürme çabası içinde olan bu pratikler, kültürel alandaki gerilimlerin tezahürü olarak okunabilir.

Ümer'in analizine göre, 20. yüzyılın ortalarından itibaren giderek yaygınlaşan bir diğer eğilim ise eleştirel derinlikten yoksun, piyasa koşullarına kolayca eklenilen bir sanat anlayışıdır. Bu yaklaşım, sanatı dönüştürücü potansiyelinden soyutlayarak

tüketim nesnesine indirger. Böylece modern kültür, bir yandan özgürleşme vaadi sunarken, diğer yandan yeni tahakküm biçimleri üreten ikircikli bir yapı sergiler. Piyasayla bütünleşen bu sanat formu, estetik deneyimi toplumsal eleştiriden uzaklaştırarak ticari kaygıların belirlediği bir tüketim nesnesine dönüştürür.

3.3. Müzik Üretiminde Dijitalleşme ve Etkileri

Dijital topluma dönüşüm, müzik sektöründe yer alanları özellikle iki yönde dönüştürmüştür: Müzik yapım pratikleri dönüşümden etkilenen ilk unsurdur. Diğer unsur eserlerin pazarlama mekanizmalarıdır. Müziğin pazarlanması yönündeki ticari süreçler köklü bir değişime uğramıştır.

Müzik üretimindeki dijital devrim denildiğinde, özellikle dijital - elektronik çalgıların ve sayısal ses kayıt sistemlerinin sektörde egemen hale gelmesi kastedilmektedir

İbrahim Şevket Akıncı'ya göre müziğin analogtan dijitale geçişinde sequencer, MIDI ve sampler adlı üç temel teknolojik buluş belirleyici olmuştur (2024:8). Ancak bu sistemlerin endüstriyel ölçekte üretilip geniş kullanıma girmesinden çok önce, ses ile ilgili dijital deneylerin tarihinin hayli eskilere uzandığı bilinmektedir. Özellikle “yaygın kullanım” kavramının altını çizmek gerekir; çünkü ses teknolojilerindeki dijital dönüşümün ilk prototipleri 1950’li yıllardan itibaren görülmeye başlanmıştır.

Sesi dijital olarak sentezlemenin ilk adımını, Max Mathews gerçekleştirmiştir. Mathews, 1957 yılında Bell Laboratuvarları’nda IBM 704 bilgisayarı kullanarak ilk defa sesi dijital olarak sentezlemiştir. Bu deney, sesin doğrudan dijital yollarla üretilmesine dayanıyordu ve dijital synthesizer teknolojilerinin öncüsü niteliğindedir. 1960’lı yıllara gelindiğinde, NHK (Japon Yayın Kurumu) ve BBC (İngiliz Yayın Kurumu) birbirinden bağımsız olarak dijital kayıt teknolojileri üzerine araştırmalar yürüttüler. Bu çalışmalarda temel alınan yöntem, PCM (Darbe Kodu Modülasyonu) tekniğiydi. Analog ses sinyallerini dijital forma dönüştürmeye yarayan bu teknik, günümüzde hâlâ CD’ler, stüdyo kayıtları, dijital iletişim sistemleri ve WAV/AIFF gibi ses dosya formatlarının temelini oluşturmaktadır .Dijital kayıt teknolojisinin ticarileşmesi ise 1971 yılında Japon Denon firmasının DN-023R adlı ilk ticari PCM kayıt sistemini piyasaya sürmesiyle gerçekleşti. Bu gelişme, aynı zamanda ilk ticari dijital kaydın da yapılmasını sağladı (Pohlmann, 2005, s. 18-80).

Ses teknolojisinin evrimine ilişkin kronolojik bir çerçeve sunan Seyhan Canyakan, çalışmasında 1898'den 2012'ye uzanan tarihsel süreci detaylı şekilde ele almıştır. Canyakan'ın derlediği bu kapsamlı zaman çizelgesinde yer alan dijital ses teknolojilerine ait önemli buluşlar ve gerçekleşme tarihleri şu şekildedir (2017, s. 185- 187):

1975-Dijital teyp kayıtları profesyonel ses stüdyolarında kullanılmaya başladı.

...

1980 - 3M, Mitsubishi, Sony ve Studer multitrack bir dijital kayıt cihazı tanıttı.

1980 - EMT, Model 450 sabit diskli dijital kaydedicisini tanıttı.

...

1981 - MIDI evrensel synthesizer arayüzü olarak standartlaştırıldı.

...

1986 - R-DAT kaydediciler Japonya'da tanıtılır.

1987 - Digidesign, DAT'u kaynak ve depolama ortamı olarak kullanan Macintosh tabanlı bir dijital iş istasyonu olan 'Sound Tools'u' pazarladı.

1987 - Dijital Ses Teybi (DAT) çalarlar üretildi.

...

1991 - Alesis, ilk 'uygun fiyatlı' dijital multitrak kayıt cihazı olan ADAT'yi duyurdu.

...

1994 - Multitrack konsol: Yamaha, ilk 'uygun fiyatlı' dijital multitrack konsolu ProMix 01'i duyurdu.

...

1996 - Dijital kayıtlar 24 bit ve 96 kHz'de yapıldı.

...

1997 -Kasım ayında Michael Robertson San Diego'da MP3.com şirketini kurdu.

2000 - Disney, 1 kanal Fantasia/2000'de 6 kanallı dijital sesli IMAX film formatında yayınlandı.

2001 -Apple Computer, iPod taşınabilir müzik çaları 23 Ekim'de tanıtıldı.

Dijital teknolojinin müzik prodüksiyonuna sağladığı en önemli katkılardan biri de bilgisayarlar teknolojisi ile yapılan kayıt işlemleridir. Bilgisayarlara yüklenen, dijital ses iş istasyonu olarak bilinen ve kısaca DAW (Digital Audio Workstation) adı verilen yazılımlar, müzik prodüksiyon sürecini büyük ölçüde hızlandırmış ve ses verileri üzerinde kolay düzenleme imkânı sunmuştur. Cubase SX, Studio One, Logic Pro ve Ableton Live gibi programlar, bu alanda en sık tercih edilen DAW yazılımları arasında yer almaktadır (Ziyagil, 2021, s. 19).

Mihalis (Michael) Kuyucu yaptığı araştırmada, dijitalleşmenin müzik sektörüne sağladığı faydaları şu şekilde sıralamaktadır (2021, s. 201):

- Müziğe Kolay Erişim.
- Besteci-Söz Yazarı ve Yorumculara Kendilerini Daha Kolay Tanıtma Fırsatı.
- Yeni İstihdam Fırsatları.
- Şarkıcı ve Grupların Daha Geniş Kitlelere Ulaşması.
- Tüketici için Pratik ve Hızlı Müzik Dinleme Fırsatı.
- Tüm müzik Türlerinin Dinleyiciye Sunulmasında Fırsat Eşitliği.
- Yüksek Ses Kalitesi ile Müzik Dinleme İmkânı.
- Daha Ucuza Müzik Dinleme Fırsatı.
- Müzik Şirketlerinin Geçmişte Solist/Gruplarla Yaptığı Ağır Sözleşmelerin Yok Olması.
- Müziği Küresel Boyutta Sunma İmkânı.
- Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinde Geleneksel Medyaya Olan Bağımlılığın Azalması.
- Sosyal Medya Uzmanlığı & Dijital Medya Uzmanlığı Gibi Yeni Uzmanlık Alanlarının Ortaya Çıkması.
- Şarkıların ve Şarkıcı/Grupların Dinlenme Sayıları ile İlgili %100 Veriye Ulaşma İmkânı.
- Müziğin Dinlenmesi ile İlgili Demografik İstatistiklere Ulaşma İmkânı.
- Müzikten Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesinde Kolaylık- Vergi Kaçakçılığının Önlenmesi.
- Genel Müzik Dinleyicisinin Artmasına Katkı.
- Müzik Dağıtım Kanallarının Azalması ve Tamamen Değişmesi.
- Müzik Endüstrisinde Para Kazanmada Yeni İş Modellerinin Ortaya Çıkması.
- Solist ve Grupların / Müzik Üreticisinin Fanlarına/Takipçilerine/Hayranlarına Daha Kolay Ulaşması.
- Eski Repertuvarların Yeniden Yayınlanması/Gündeme Gelmesi.

Aynı çalışmada Kuyucu, müzik alanındaki dijital dönüşümün beraberinde getirdiği bazı sorunlara da değinmiştir (2021, s. 203):

- Müziğin Hızlı Tüketilmesi.
- Albüm Kavramının Yerini Tek Şarkılık Single/Teklilerin Alması.
- Korsan. İlegal Müziğin Ortaya Çıkması.
- Telif Dağılımında Adaletsizliğin Artması.
- Müziğin Kalitesinde Nitel Düşüş.

- Müzik Yorumcu/Grupların Fiziki (Kaset-CD-LP) Satışlardan Elde Ettiği Gelirlerin Azalması.
- Müzik Koleksiyonculuğu Kavramının Yok Olması.
- Müziği İçeren Materyallerin Yok Olması ve Müziğe Dokunamama.
- Piyasanın Müzik Üreticisini Single/Tekli Yapmaya Zorlaması.
- Müziğin Mutfağında Olanların (Müziyen-Stüdyo-Tonmayster) Gölgede Kalması.
- Müzik Künye Kavramının Yok Olması.
- Müzik Eleştirilenliği-Analizi gibi Kanaat Önderliğinin Yok Olması.
- Müzik Endüstrisinin Ekonomik Ekosisteminin Küçülmesi.

Yukarıda detaylandırılan dijital dönüşüm süreçleri sonunda, analogdan dijital dönüşüm olumlu anlamlarda fark yaratmıştır:

Analog kayıt teknolojileri döneminde, bant üzerine kaydedilen seslerin düzenlenmesi son derece zahmetli ve zaman alıcı bir süreçti. Müzisyenler ve prodüktörler, kayıtlar üzerinde herhangi bir düzeltme yapmak istediklerinde fiziksel olarak bantları kesmek, yapıştırmak veya komple yeni kayıt almak zorunda kalıyorlardı. Özellikle hatalı çalınan pasajların düzeltilmesi, belirli bölümlerin tekrar edilmesi veya çıkarılması gibi işlemler hem teknik uzmanlık gerektiriyor hem de ciddi zaman kaybına yol açıyordu. Ayrıca bu işlemler sırasında orijinal kaydın kalitesinin bozulma riski de her zaman mevcuttu.

Dijital kayıt teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bu zorlu süreçler büyük ölçüde kolaylaştı ve pratik hale geldi. Günümüzde DAW (Dijital Ses İş İstasyonu) yazılımları sayesinde kayıtlar üzerinde yapılacak tüm düzenlemeler birkaç tıklamayla gerçekleştirilebiliyor. Örneğin, hatalı bir pasajın düzeltilmesi için artık tüm parçayı yeniden çalmaya gerek kalmadan sadece ilgili bölüm üzerinde oynama yapılabiliyor. Aynı şekilde, belirli kısımların çoğaltılması, silinmesi veya farklı bir düzende birleştirilmesi işlemleri de son derece basit bir hal aldı.

Bu teknolojik devrim, müzik prodüksiyon süreçlerinde çok önemli avantajlar sağladı. Öncelikle, stüdyo kayıt süreleri önemli ölçüde kısaldı. Eskiden günler süren düzenleme işlemleri artık saatler hatta dakikalar içinde tamamlanabiliyor. Bu da stüdyo kiralama maliyetlerinde ciddi tasarruflar sağladı. Ayrıca, müzisyenlerin performans kaygısı büyük ölçüde azaldı çünkü hatalar kolayca düzeltilebiliyor. Tüm bu faktörler, müzik prodüksiyonlarının hem zaman hem de bütçe açısından çok daha verimli hale gelmesine katkı sağladı.

3.4. Değerlendirme

Bu çalışmanın literatür taraması yapılırken elde edilen bilgiler göz önünde tutulduğunda, günümüzdeki toplumsal değişimin özünde, dijitalleşmenin kültürel yansımaları ve etkileri görülmektedir. Göz önünde tutulması gereken en önemli olgu, toplumun bireyler arası ilişkilerden doğan dinamik bir yapı olmasıdır ve bu yapı sürekli değişim içindedir. Sema Kut'a göre (1994) değişim, toplumsal yapıdan değer sistemlerine kadar tüm boyutlarda etkisini gösterir. Yasemin Apalı (2015) ise toplumsal dönüşümle ilgili sosyolojik kuramları özetleyerek Comte'un "Üç Hal Yasası", Durkheim'in "Toplumsal İş Bölümü", Marx'ın "Sınıf Çatışması" ve Weber'in "Karizma" gibi kuramlarına yer verir.

Gül Meydan Yıldız (2018), kültürel değişimi etkileyen üç temel faktörü sıralar: toplumsal koşullar, keşif ve icatlar ile kültürel yayılma. Bu unsurlar, tarihsel süreçte toplumların geçirdiği dönüşümlerin ana nedenlerini oluşturur. Özellikle teknolojik gelişmelerin toplum yapısını köklü biçimde değiştirdiği vurgulanır.

Alvin Toffler'ın (2008) "Üç Dalga" modeli, insanlık tarihini tarım toplumu, sanayi toplumu ve bilgi toplumu olarak üç evreye ayırırken; Abdullah Zübeyr Akman (2023), bu evrimi beş aşamada (Toplum 1.0'dan Toplum 5.0'a kadar) sınıflandırır. Bu sınıflamada, Toplum 5.0 süper akıllı toplum olarak tanımlanır ve insan-merkezli bir teknolojik gelişimi esas alır. Japonya'nın geliştirdiği bu model, dijitalleşmenin sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir dönüşüm aracı olabileceğine işaret eder.

Toplum 5.0'ın amacı, teknolojiyi insan refahına hizmet edecek şekilde bütünleştirmek, bireyler arasında iş birliğini güçlendirmek ve dijitalleşmeyi toplumsal uyumla yönetebilmektir. 2021 verileri, dünya genelinde toplumların dijital dönüşüm sürecinde ciddi ilerleme kaydettiğini ortaya koymaktadır.

Dijital çağın kültürel yansımaları sadece teknolojik araçlarla sınırlı kalmamıştır, dijital gelişim kültür üretiminin doğasını da dönüştürmüştür. Theodor Adorno ve Max Horkheimer'ın "kültür endüstrisi" eleştirisi (2014), dijitalleşmenin kapitalist sistemle nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. Onlara göre kültür artık eleştirel bir alan olmaktan çıkarak tüketimi destekleyen bir araca dönüşmüştür.

Engin Ümer (2016), modernleşmenin sanatsal üretim süreçlerini nasıl etkilediğini ele alır. Ona göre sanat iki yöne ayrılmıştır: Birincisi eleştirel ve aktivist bir işlevi

koruyan sanat anlayışı; ikincisi ise piyasa koşullarına uyum sağlayan ve ticarileşen sanat biçimleridir. Bu ikili yapı, günümüz sanat ortamında kültürel normlara ve estetik değerlere dair süregelen bir çatışmayı da beraberinde getirmiştir.

Sanatın eleştirel niteliğinin zayıflaması ve tüketim nesnesine indirgenmesi, dijital çağın kültürel üretimi üzerindeki en önemli etkilerden biridir. Bu durum, bireylerin sanatsal deneyimini derinlikten yoksun, hızlı ve yüzeysel bir yapıya büründürmektedir.

Dijital teknolojiler kültürel dönüşümü getirirken kültürün önemli bir parçası olan müziği müzik üretimini de dönüştürmüştür. Bu dönüşüm iki ana alanda olmuştur; yapım süreçleri ve pazarlama stratejileri. Analog teknolojiler döneminde kayıt süreçleri zahmetli ve sınırlı iken, dijital teknolojiler bu süreci hızlandırmış, kolaylaştırmış ve daha erişilebilir hale getirmiştir.

Max Mathews'un 1957 yılında yaptığı ilk dijital ses senteziyle başlayan bu dönüşüm, zamanla PCM teknolojisinin gelişmesiyle güçlenmiş, 1980'li yıllarda CD teknolojisinin piyasaya sürülmesiyle kitlesel hale gelmiştir. 2000'li yıllardan itibaren MP3, iPod ve çevrim içi müzik platformlarıyla müzik tamamen dijitalleşmiştir.

Mihalıs Kuyucu'ya göre (2016), dijitalleşmenin müziğe olumlu katkıları arasında şunlar öne çıkar: müziğe kolay erişim, yeni iş fırsatları, dinleyici sayısının artması, küresel dağıtım olanakları, sosyal medya üzerinden tanıtım imkânı ve dinlenme verilerine ulaşma kolaylığı. Bu dönüşüm aynı zamanda eski sözleşme ve üretim modellerini geçersiz kılarak daha bağımsız müzik üretimlerine olanak tanımıştır.

Ancak Kuyucu, dijitalleşmenin getirdiği bazı olumsuzluklara da dikkat çeker: müziğin hızla tüketilmesi, albüm kavramının kaybı, korsan müzik artışı, telif haklarındaki adaletsizlik ve müziğin niteliksel değerinin düşmesi. Ayrıca, müzik künye kültürü ve eleştirmenlik gibi geleneksel değerlerin de kaybolduğu vurgulanmaktadır (2016).

Dijital ses iş istasyonları (DAW) sayesinde kayıt ve düzenleme işlemleri hızlanmış, müzisyenler için daha yaratıcı ve ekonomik bir ortam oluşmuştur. Yazılımlar (Cubase, Logic Pro, Ableton vs.) ile kayıt süreçleri kolaylaşmış, hataların düzeltilmesi ve düzenlemeler basit hale gelmiştir. Bu da stüdyo zamanlarını ve maliyetleri azaltırken üretim verimliliğini artırmıştır.

4. DİJİTAL ÇAĞDA FARKLILAŞAN KAYIT TEKNOLOJİLERİNİN KAYIT MÜZİSYENLERİNE ETKİSİ

Bu bölüm, araştırmanın bulgularını ve buna dayanan yorumları içermektedir. Ölçekte yer alan ifadeler verilen yanıtların frekans ve yüzde dağılımları tablolar halinde sunulacaktır. Analiz aşamasında, “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” cevapları birleştirilerek olumlu görüş; ““Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” cevapları olumsuz görüş olarak sınıflandırılacaktır. Kararsızım yanıtları ise ayrı bir kategori olarak korunacaktır. Bu gruplandırma, çalışmanın sonuç ve tartışma bölümündeki veri yorumlamalarının temelini oluşturacaktır.

4.1. Teknik Dönüşüm ve Üretim Süreçleri ile İlgili Bulgular

Bu kısımda teknik dönüşüm ve üretim süreçleri ile ilgili bulgular başlığına ait ifadelerin ölçümleri yer almaktadır.

Ölçek katılımcılarının “Dijital kayıt teknolojileri, kayıt müzisyenlerinin daha fazla iş almasına olanak sağlamaktadır”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 1’de gösterilmiştir.

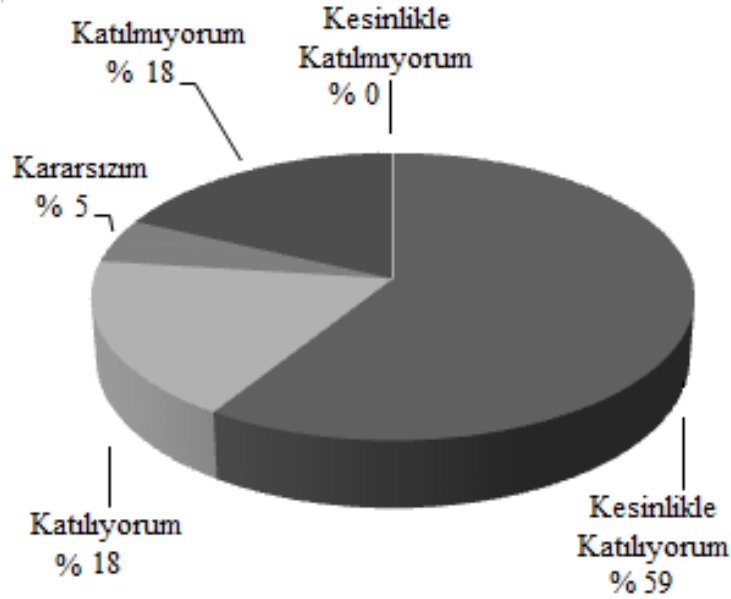
Tablo 1. Katılımcıların “Dijital Kayıt Teknolojileri, Kayıt Müzisyenlerinin Daha Fazla İş Almasına Olanak Sağlamaktadır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	10	59
Katılıyorum	3	18
Kararsızım	1	5
Katılmıyorum	3	18
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olanları % 10’un altındadır. Aynı ifadeye katılmayanlar % 18’dir. “Dijital kayıt teknolojileri, kayıt müzisyenlerinin daha fazla iş almasına olanak sağlamaktadır” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 77’dir.

“Dijital kayıt teknolojileri, kayıt müzisyenlerinin daha fazla iş almasına olanak sağlamaktadır” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.1’de gösterilmiştir.

Şekil 4.1. Katılımcıların “Dijital Kayıt Teknolojileri, Kayıt Müzisyenlerinin Daha Fazla İş Almasına Olanak Sağlamaktadır” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç kayıt müzisyenlerinin dijital teknolojilerin sunduğu esnek ve erişilebilir kayıt olanaklarının, müzisyenlerin sektörde daha fazla produksiyona katılımını mümkün kıldığını düşündüklerini göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “Evde kendi stüdyomda kayıt yapabiliyor olmak, üretimimi kolaylaştırmaktadır”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların “Evde Kendi Stüdyomda Kayıt Yapabiliyor Olmak Üretimimi Kolaylaştırmaktadır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

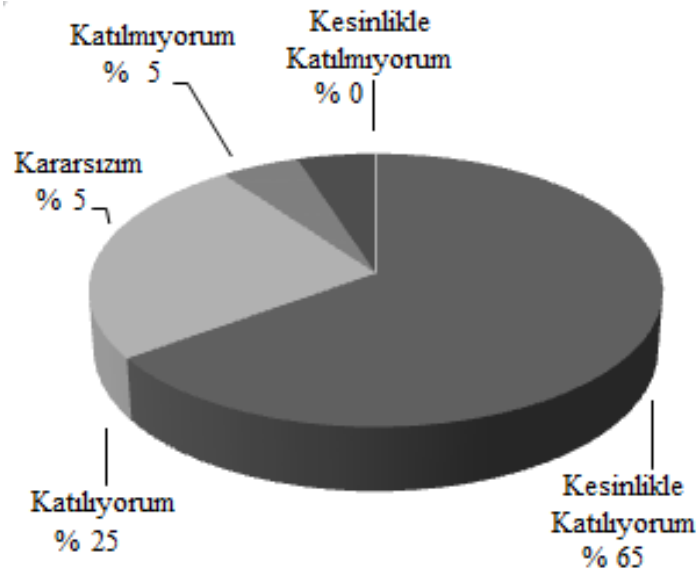
	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	11	65
Katılıyorum	4	25
Kararsızım	1	5
Katılmıyorum	1	5
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olanları % 10’un altındadır. Aynı ifadeye katılmayanların yüzdesi yine % 10’un altında olduğu

görülmüştür. “Evde kendi stüdyomda kayıt yapabiliyor olmak, üretimimi kolaylaştırmaktadır” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 80’dir.

“Evde kendi stüdyomda kayıt yapabiliyor olmak üretimimi kolaylaştırmaktadır” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.2’de gösterilmiştir.

Şekil 4.2. Katılımcıların “Evde Kendi Stüdyomda Kayıt Yapabiliyor Olmak Üretimimi Kolaylaştırmaktadır” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin evde kendi stüdyolarında kayıt yapabiliyor olmanın, üretimlerini kolaylaştırdığını göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “Dijitalleşme sonrası kayıt süreçleri daha bireysel hale gelmiştir”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların “Dijitalleşme Sonrası Kayıt Süreçleri Daha Bireysel Hale Gelmiştir” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

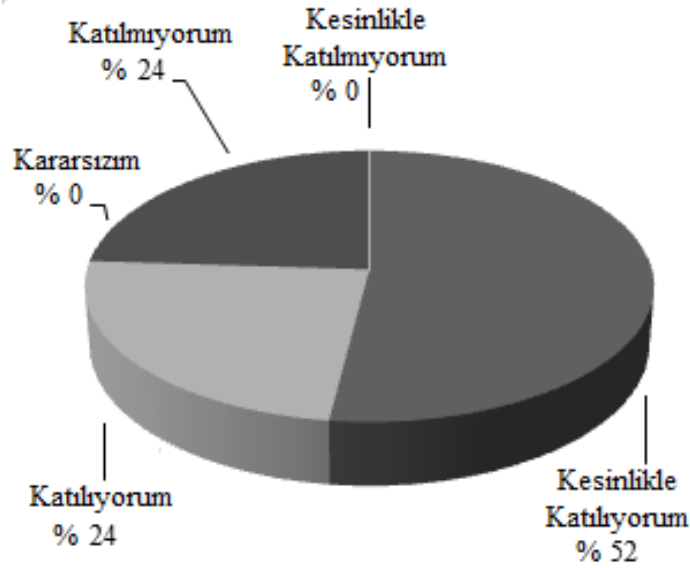
	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	9	52
Katılıyorum	4	24
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	4	24
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı yoktur. Aynı ifadeye katılmayanların yüzdesi yine % 24’tür. “Dijitalleşme

sonrası kayıt süreçleri daha bireysel hale gelmiştir” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 76’dır.

“Dijitalleşme sonrası kayıt süreçleri daha bireysel hale gelmiştir “ ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.3’te gösterilmiştir.

Şekil 4.3. Katılımcıların “Dijitalleşme Sonrası Kayıt Süreçleri Daha Bireysel Hale Gelmiştir” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin dijitalleşme sonrası kayıt süreçlerinin daha bireysel hale geldiğini düşündüğünü göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “Analog dönem stüdyo ortamındaki kolektif ruh, dijital çağda büyük ölçüde kaybolmuştur”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların “Analog Dönem Stüdyo Ortamındaki Kolektif Ruh, Dijital Çağda Büyük Ölçüde Kaybolmuştur” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

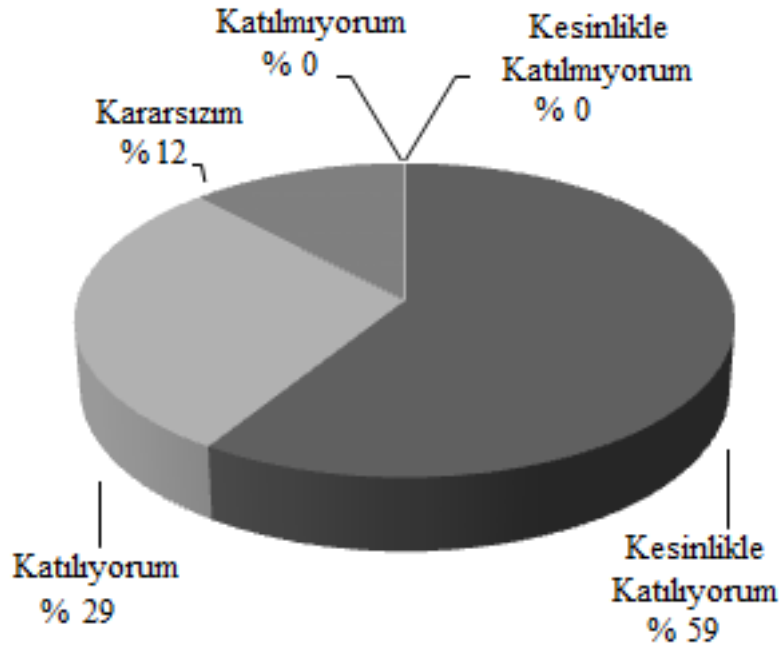
	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	10	59
Katılıyorum	5	29
Kararsızım	2	12
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı % 12’dir. Aynı ifadeye katılmayan katılımcı bulunamamıştır. “Analog dönem stüdyo ortamındaki kolektif ruh, dijital çağda büyük ölçüde kaybolmuştur”

ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 86’dır.

“Analog dönem stüdyo ortamındaki kolektif ruh, dijital çağda büyük ölçüde kaybolmuştur” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.4’te gösterilmiştir.

Şekil 4.4. Katılımcıların “Analog Dönem Stüdyo Ortamındaki Kolektif Ruh, Dijital Çağda Büyük Ölçüde Kaybolmuştur” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin analog dönem stüdyo ortamındaki kolektif ruhun, dijital çağda büyük ölçüde kaybolduğunu düşündüğünü göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “Dijital kayıt sistemleri, daha fazla müzisyenin bu alana dâhil olmasını sağlamıştır”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 5’te gösterilmiştir.

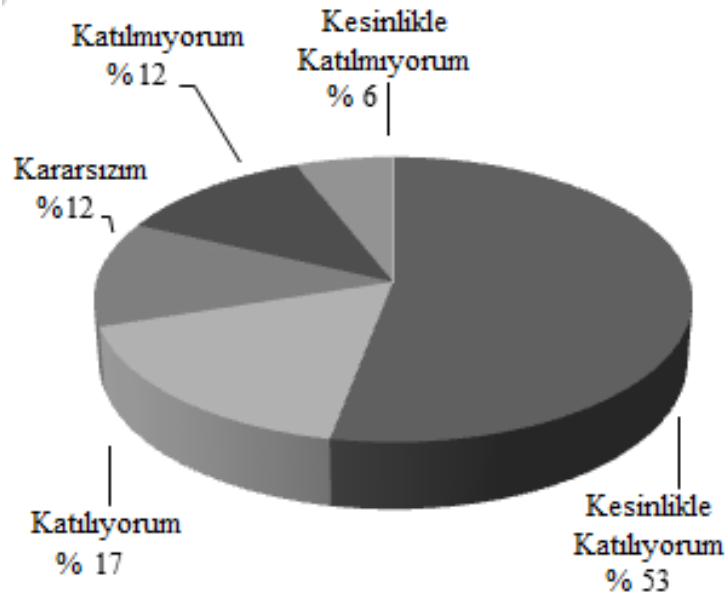
Tablo 5. Katılımcıların “Dijital Kayıt Sistemleri, Daha Fazla Müzisyenin Bu Alana Dâhil Olmasını Sağlamıştır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	9	53
Katılıyorum	3	17
Kararsızım	2	12
Katılmıyorum	2	12
Kesinlikle Katılmıyorum	1	6

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı % 12’dir. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 18’dir. “Dijital kayıt sistemleri, daha fazla müzisyenin bu alana dâhil olmasını sağlamıştır” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 76’dır.

“Dijital kayıt sistemleri, daha fazla müzisyenin bu alana dâhil olmasını sağlamıştır” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.5’te gösterilmiştir.

Şekil 4.5. Katılımcıların “Dijital Kayıt Sistemleri, Daha Fazla Müzisyenin Bu Alana Dâhil Olmasını Sağlamıştır” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin dijital kayıt sistemlerinin, daha fazla müzisyenin bu alana dâhil olmasını sağladığını düşündüğünü göstermektedir.

4.2. Mesleki Görünürlük ve İmaj Yönetimi ile İlgili Bulgular

Bu kısımda mesleki görünürlük ve imaj yönetimi başlığına ait ifadelerin ölçümleri yer almaktadır.

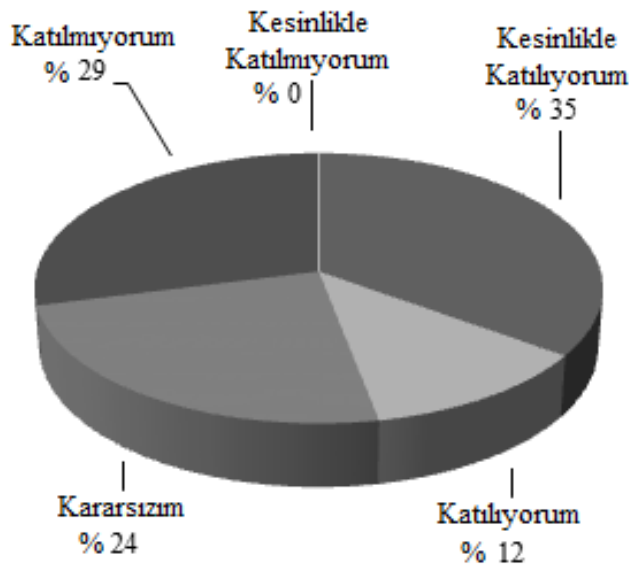
Ölçek katılımcılarının “Sosyal medya kullanımı, müzikal görünürlüğümü artırmaktadır”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların “Sosyal Medya Kullanımı, Müzikal Görünürlüğümü Artırmaktadır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	6	35
Katılıyorum	2	12
Kararsızım	4	24
Katılmıyorum	5	29
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı % 24’tür. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 29’dur. “Sosyal medya kullanımı, müzikal görünürlüğümü artırmaktadır” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 47’dir.

Şekil 4.6. Katılımcıların “Sosyal Medya Kullanımı, Müzikal Görünürlüğümü Artırmaktadır” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

“Sosyal medya kullanımı, müzikal görünürlüğümü artırmaktadır” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.6’da gösterilmiştir. Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun sosyal medya kullanımı, müzikal görünürlüğümü arttırdığını düşündüğünü göstermektedir.

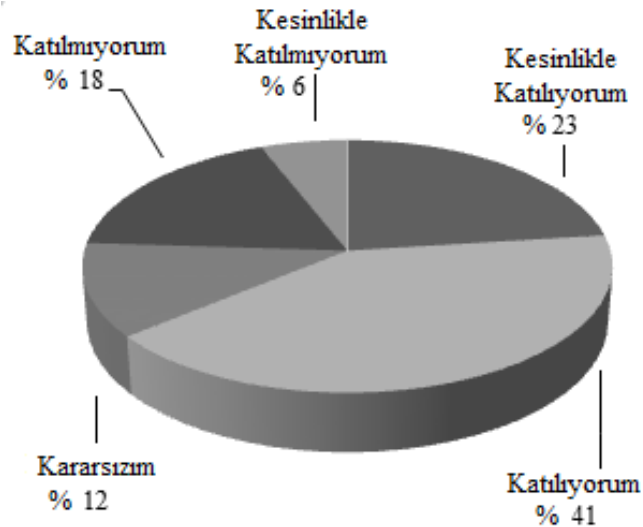
Ölçek katılımcılarının “Kendi müzikal portfolyomu dijital mecralar üzerinden sunmak zorundayım”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların “Kendi Müzikal Portfolyomu Dijital Mecralar Üzerinden Sunmak Zorundayım” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	4	23
Katılıyorum	7	41
Kararsızım	2	12
Katılmıyorum	3	18
Kesinlikle Katılmıyorum	1	6

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı % 12’dir. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 24’dür. “Kendi müzikal portfolyomu dijital mecralar üzerinden sunmak zorundayım” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 64’dir.

Şekil 4.7. Katılımcıların “Kendi Müzikal Portfolyomu Dijital Mecralar Üzerinden Sunmak Zorundayım” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

“Kendi müzikal portfolyomu dijital mecralar üzerinden sunmak zorundayım” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.7’de gösterilmiştir.

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun müzikal portfolyolarını dijital mecralar üzerinden sunmak zorunda hissettiklerini göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “Prodüktör ve aranjörlerin yönlendirmeleri yerine, kendi müzikal sunumumu ben yapmaktayım”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların “Prodüktör ve Aranjörlerin Yönlendirmeleri Yerine, Kendi Müzikal Sunumumu Ben Yapmaktayım” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

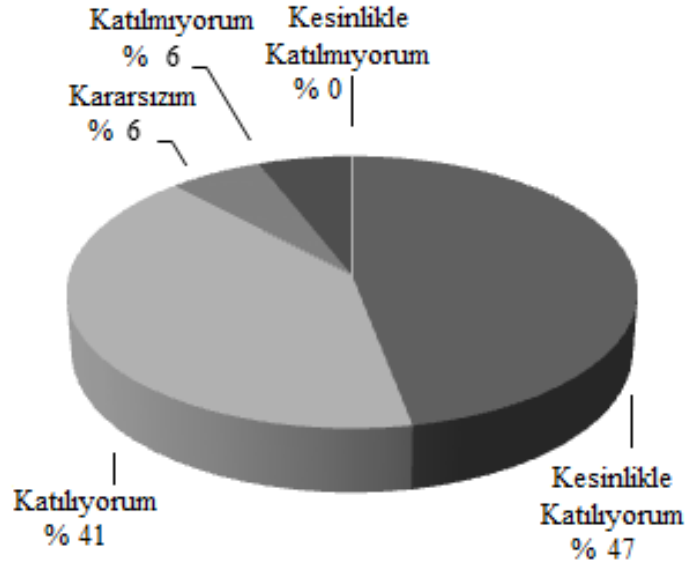
	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	8	47
Katılıyorum	7	41
Kararsızım	1	6
Katılmıyorum	1	6
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı % 6’dır. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 6’dır. “Prodüktör ve aranjörlerin yönlendirmeleri yerine, kendi müzikal sunumumu ben yapmaktayım” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 88’dir.

“Prodüktör ve aranjörlerin yönlendirmeleri yerine, kendi müzikal sunumumu ben yapmaktayım” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.8’de gösterilmiştir.

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun prodüktör ve aranjörlerin yönlendirmeleri yerine, kendi müzikal sunumumu yapmakta olduğunu göstermektedir.

Şekil 4.8. Katılımcıların “Prodüktör ve Aranjörlerin Yönlendirmeleri Yerine, Kendi Müzikal Sunumumu Ben Yapmaktayım” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Ölçek katılımcılarının “Görünürlük sağlamak, müzikal beceriler kadar önemli hale geldi”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 9’da gösterilmiştir.

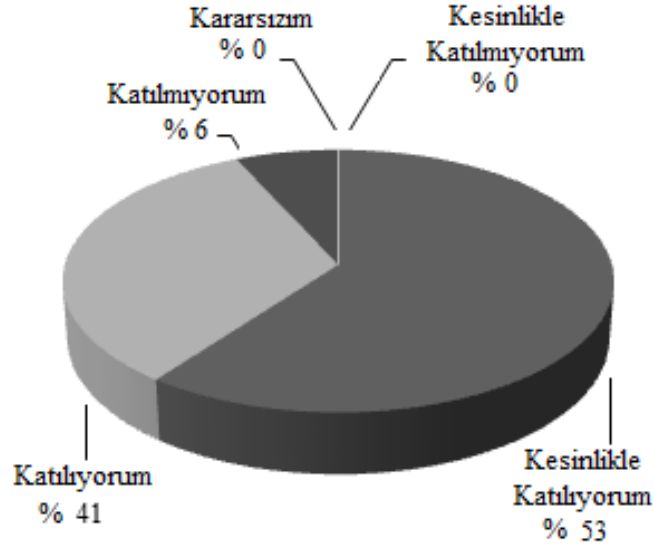
Tablo 9. Katılımcıların “Görünürlük Sağlamak, Müzikal Beceriler Kadar Önemli Hale Geldi” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	9	53
Katılıyorum	7	41
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	1	6
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı yoktur. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 6’dır. “Sosyal medya kullanımı, müzikal görünürlüğümü artırmaktadır” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 94’dür.

“Görünürlük sağlamak, müzikal beceriler kadar önemli hale geldi” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.9’da gösterilmiştir.

Şekil 4.9. Katılımcıların “Görünürlük Sağlamak, Müzikal Beceriler Kadar Önemli Hale Geldi” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun görünürlük sağlamanın, müzikal beceriler kadar önemli hale geldiğini düşündüğünü göstermektedir.

4.3. Yalnızlaşma ve Özneleşme ile İlgili Bulgular

Bu kısımda yalnızlaşma ve özneleşme başlığına ait ifadelerin ölçümleri yer almaktadır.

Ölçek katılımcılarının “Ev stüdyosunda yalnız çalışmak, üretkenliğimi olumsuz etkiliyor”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 10’da gösterilmiştir.

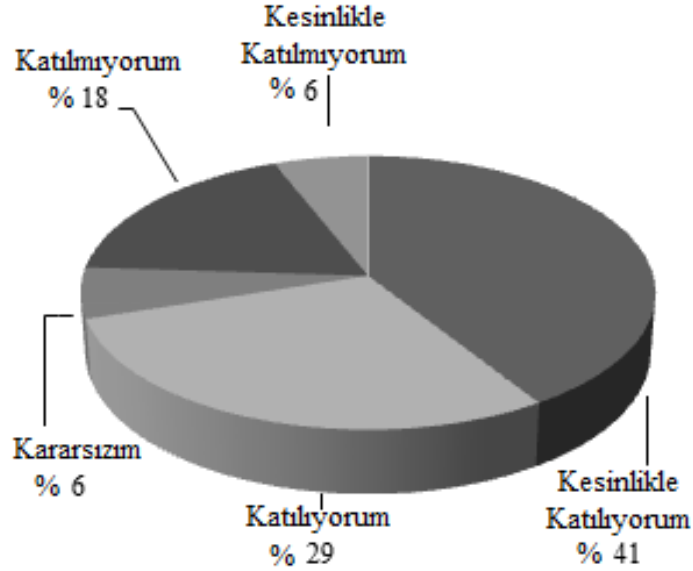
Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı % 6’dır. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 24’dür. “Ev stüdyosunda yalnız çalışmak, üretkenliğimi olumsuz etkiliyor” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 70’dir.

Tablo 10. Katılımcıların “Ev Stüdyosunda Yalnız Çalışmak, Üretkenliğimi Olumsuz Etkiliyor” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	7	41
Katılıyorum	5	29
Kararsızım	1	6
Katılmıyorum	3	18
Kesinlikle Katılmıyorum	1	6

“Ev stüdyosunda yalnız çalışmak, üretkenliğimi olumsuz etkiliyor” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.10’da gösterilmiştir.

Şekil 4.10. Katılımcıların “Ev Stüdyosunda Yalnız Çalışmak, Üretkenliğimi Olumsuz Etkiliyor” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun ev stüdyosunda yalnız çalışmanın, üretkenliklerini olumsuz etkilediğini düşündüklerini göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “Kolektif çalışmalardan uzak kalmak, yaratıcı sürecimi sınırlandırıyor”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 11’de gösterilmiştir.

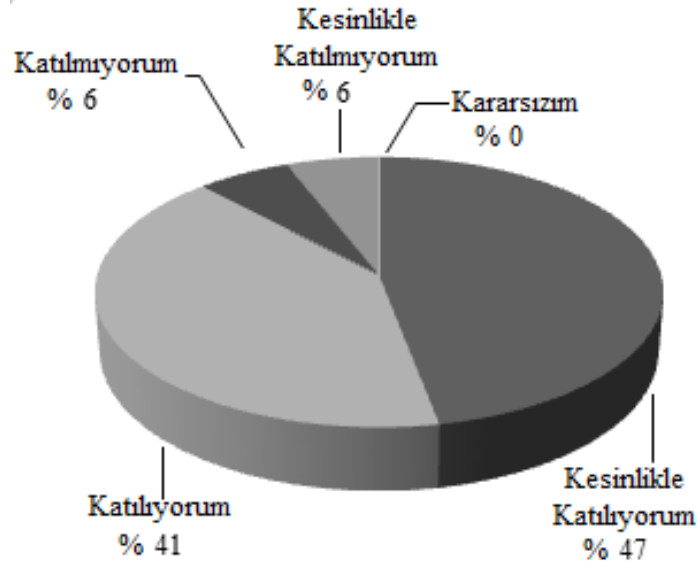
Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan kararsız olan katılımcı yoktur. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 12’dir. “Kolektif çalışmalardan uzak kalmak, yaratıcı sürecimi sınırlandırıyor” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 88’dir.

Tablo 11. Katılımcıların “Kolektif Çalışmalardan Uzak Kalmak, Yaratıcı Sürecimi Sınırlandırıyor” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	8	47
Katılıyorum	7	41
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	1	6
Kesinlikle Katılmıyorum	1	6

“Kolektif çalışmalardan uzak kalmak, yaratıcı sürecimi sınırlandırıyor” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.11’de gösterilmiştir.

Şekil 4.11. Katılımcıların “Kolektif Çalışmalardan Uzak Kalmak, Yaratıcı Sürecimi Sınırlandırıyor” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun kolektif çalışmalardan uzak kalmanın, yaratıcı sürecimi sınırlandırdığını düşündüğünü göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “Dijitalleşme ile birlikte yalnız karar verme baskısı arttı”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 12’de gösterilmiştir.

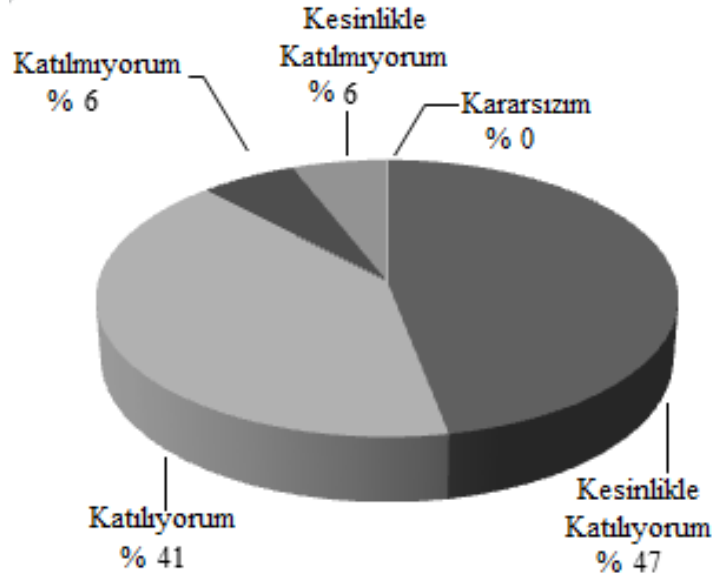
Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan kararsız olan katılımcı yoktur. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 12’dir. “Dijitalleşme ile birlikte yalnız karar verme baskısı arttı” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 88’dir.

Tablo 12. Katılımcıların “Dijitalleşme İle Birlikte Yalnız Karar Verme Baskısı Arttı” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	8	47
Katılıyorum	7	41
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	1	6
Kesinlikle Katılmıyorum	1	6

“Dijitalleşme ile birlikte yalnız karar verme baskısı arttı” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.12’de gösterilmiştir.

Şekil 4.12. Katılımcıların “Dijitalleşme İle Birlikte Yalnız Karar Verme Baskısı Arttı” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun dijitalleşme ile birlikte yalnız karar verme baskısı arttığını hissettiklerini göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “Dijital üretim sürecinde kendimi daha çok değerlendirme ve denetleme eğilimindeyim”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 13’te gösterilmiştir.

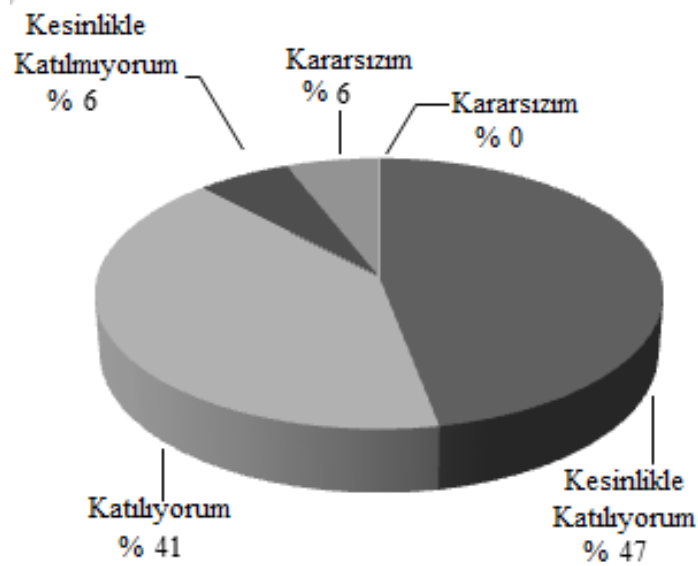
Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı % 6’dır. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 6’dır. “Dijital üretim sürecinde kendimi daha çok değerlendirme ve denetleme eğilimindeyim” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 88’dir.

Tablo 13. Katılımcıların “Dijital Üretim Sürecinde Kendimi Daha Çok Değerlendirme ve Denetleme Eğilimindeyim” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	8	47
Katılıyorum	7	41
Kararsızım	1	6
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle Katılmıyorum	1	6

“Dijital üretim sürecinde kendimi daha çok değerlendirme ve denetleme eğilimindeyim” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.13’te gösterilmiştir.

Şekil 4.13. Katılımcıların “Dijital Üretim Sürecinde Kendimi Daha Çok Değerlendirme ve Denetleme Eğilimindeyim” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun dijital üretim sürecinde kendilerini daha çok değerlendirme ve denetleme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

4.4. Telif Hakları ve Güvencesizlik ile İlgili Bulgular

Bu kısımda telif hakları ve güvencesizlik başlığına ait ifadelerin ölçümleri yer almaktadır.

Ölçek katılımcılarının “Dijital platformlarda emeğimin karşılığını almakta zorlanıyorum”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 14’te gösterilmiştir.

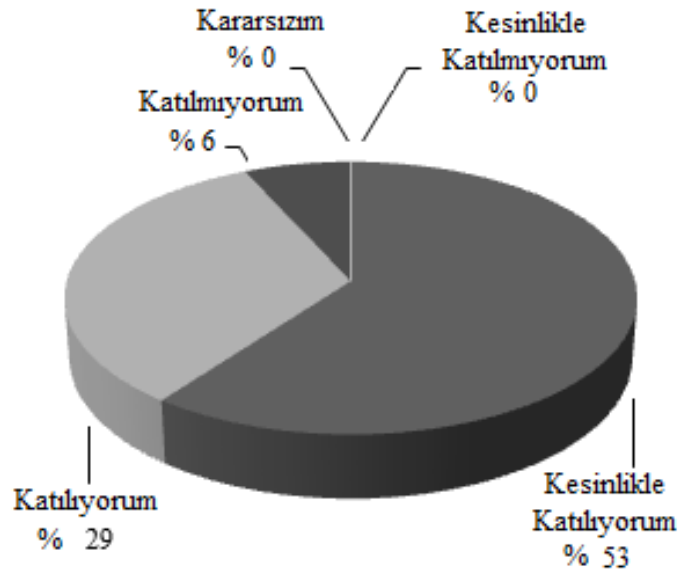
Tablo 14. Katılımcıların “Dijital Platformlarda Emeğimin Karşılığını Almakta Zorlanıyorum” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	9	53
Katılıyorum	5	29
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	1	6
Kesinlikle Katılmıyorum	2	0

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan kararsız olan katılımcı yoktur. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 18’dir. “Dijital platformlarda emeğimin karşılığını almakta zorlanıyorum” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 94’dür.

“Dijital platformlarda emeğimin karşılığını almakta zorlanıyorum” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.14’te gösterilmiştir.

Şekil 4.14. Katılımcıların “Dijital Platformlarda Emeğimin Karşılığını Almakta Zorlanıyorum” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun dijital platformlarda emeğimin karşılığını almakta zorlandığını düşündüğünü göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “Telif hakları konusunda yeterince bilgi sahibi değilim”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 15’te gösterilmiştir.

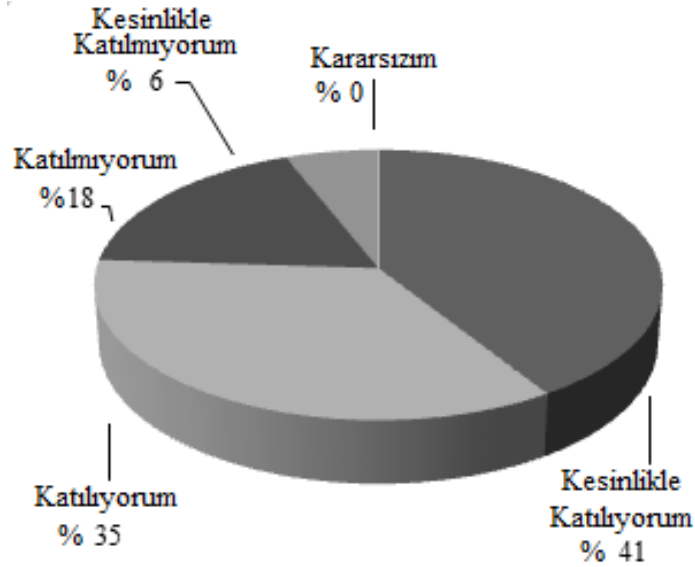
Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı yoktur. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 18’dir. “Telif hakları konusunda yeterince bilgi sahibi değilim” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 76’dır.

Tablo 15. Katılımcıların “Telif Hakları Konusunda Yeterince Bilgi Sahibi Değilim” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	7	41
Katılıyorum	6	35
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	3	18
Kesinlikle Katılmıyorum	1	6

“Telif hakları konusunda yeterince bilgi sahibi değilim” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.15’te gösterilmiştir.

Şekil 4.15. Katılımcıların “Telif Hakları Konusunda Yeterince Bilgi Sahibi Değilim” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun telif hakları konusunda yeterince bilgi sahibi olmadığını düşündüğünü göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “Dijital ortamda yapılan işlerde hak kaybı yaşama ihtimali artmıştır”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 16’da gösterilmiştir.

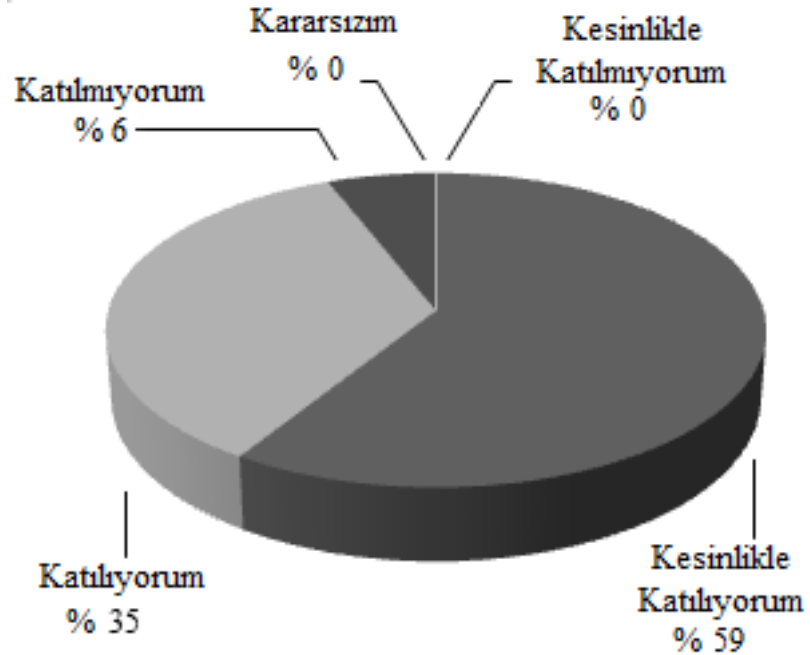
Tablo 16. Katılımcıların “Dijital Ortamda Yapılan İşlerde Hak Kaybı Yaşama İhtimali Artmıştır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	10	59
Katılıyorum	6	35
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	1	6
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı yoktur. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 6’dır. “Dijital ortamda yapılan işlerde hak kaybı yaşama ihtimali artmıştır” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 94’dür.

“Dijital ortamda yapılan işlerde hak kaybı yaşama ihtimali artmıştır” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.16’da gösterilmiştir.

Şekil 4.16. Katılımcıların “Dijital Ortamda Yapılan İşlerde Hak Kaybı Yaşama İhtimali Artmıştır” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun dijital ortamda yapılan işlerde hak kaybı yaşama ihtimalinin arttığını düşündüğünü göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “AI ile üretilen müzikler, kayıt müzisyenliğini tehdit etmektedir”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 17’de gösterilmiştir.

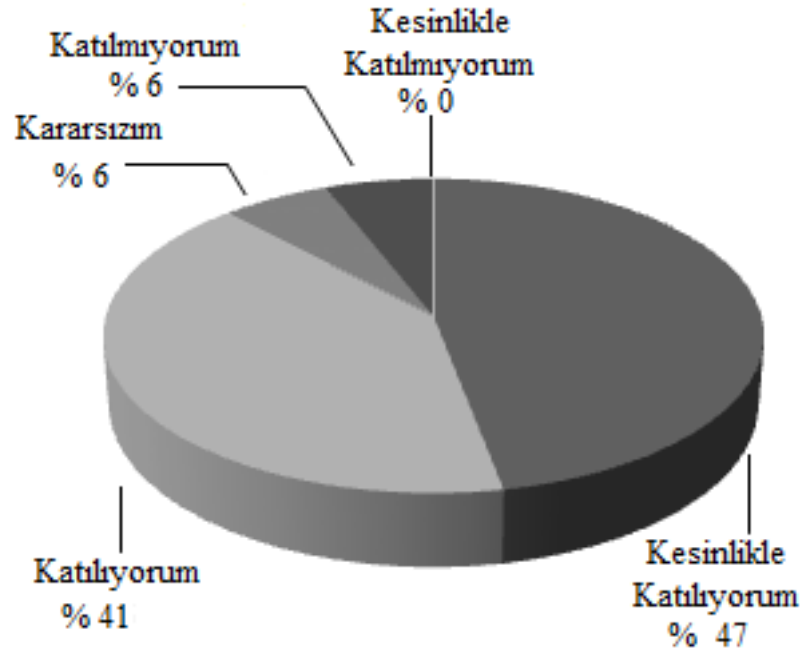
Tablo 17. Katılımcıların “AI ile Üretilen Müzikler, Kayıt Müzisyenliğini Tehdit Etmektedir” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	8	47
Katılıyorum	7	41
Kararsızım	1	6
Katılmıyorum	1	6
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı % 6’dır. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 6’dır. “AI ile üretilen müzikler, kayıt müzisyenliğini tehdit etmektedir” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 88’dir.

“AI ile üretilen müzikler, kayıt müzisyenliğini tehdit etmektedir” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.17’de gösterilmiştir.

Şekil 4.17. Katılımcıların “AI ile Üretilen Müzikler, Kayıt Müzisyenliğini Tehdit Etmektedir” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun AI ile üretilen müziklerin, kayıt müzisyenliğini tehdit ettiği düşüncesinde olduğunu göstermektedir.

4.5. Dayanışma, Rekabet ve Etik ile İlgili Bulgular

Bu kısımda dayanışma, rekabet ve etik başlığına ait ifadelerin ölçümleri yer almaktadır.

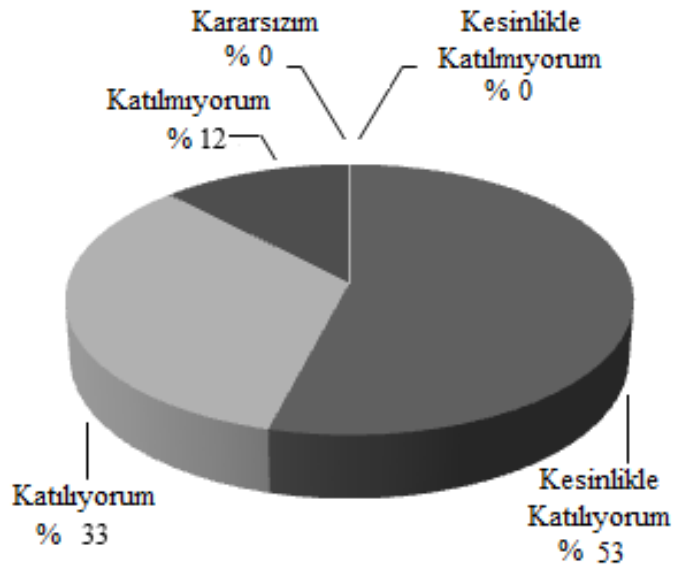
Ölçek katılımcılarının “Dijitalleşmeye rağmen tanıdık müzisyenlerle dayanışma içindeyim”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Katılımcıların “Dijitalleşmeye Rağmen Tanıdık Müzisyenlerle Dayanışma İçindeyim” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	9	53
Katılıyorum	6	33
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	2	12
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

“Dijitalleşmeye rağmen tanıdık müzisyenlerle dayanışma içindeyim” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.18’de gösterilmiştir.

Şekil 4.18. Katılımcıların “Dijitalleşmeye Rağmen Tanıdık Müzisyenlerle Dayanışma İçindeyim” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı yoktur. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak

olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 12'dir. "Dijitalleşmeye rağmen tanıdık müzisyenlerle dayanışma içindeyim" ifadesi hakkında "Kesinlikle Katılıyorum" ve "Katılıyorum" olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 86'dır. Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun dijitalleşmeye rağmen tanıdık müzisyenlerle dayanışma içinde olduğunu göstermektedir.

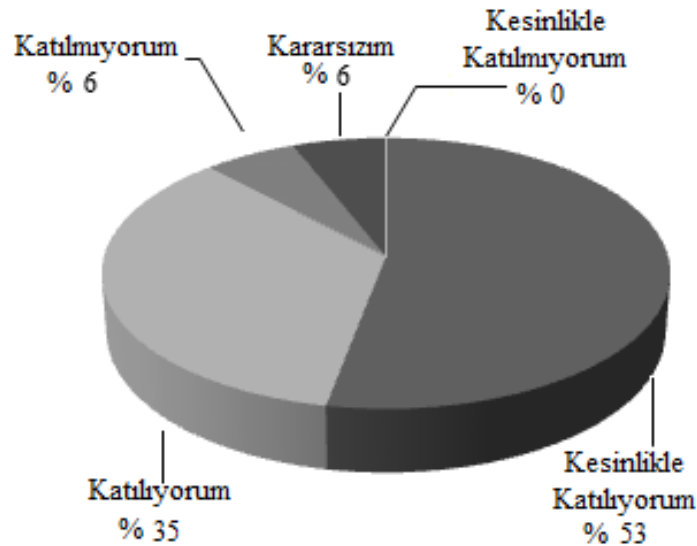
Ölçek katılımcılarının "Stüdyo ortamında tanışıklık temelli işler hâlâ sürmektedir", ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 19'da gösterilmiştir.

Tablo 19. Katılımcıların "Stüdyo Ortamında Tanışıklık Temelli İşler Hâlâ Sürmektedir" İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	9	53
Katılıyorum	6	35
Kararsızım	1	6
Katılmıyorum	1	6
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

"Stüdyo ortamında tanışıklık temelli işler hâlâ sürmektedir" ifadesine verilen cevapların %'si pasta grafik olarak şekil 4.19'da gösterilmiştir.

Şekil 4.19. Katılımcıların "Stüdyo Ortamında Tanışıklık Temelli İşler Hâlâ Sürmektedir" İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı % 6'dır. Aynı ifadeye "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Katılmıyorum" olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 6'dır. "Stüdyo

ortamında tanışıklık temelli işler hâlâ sürmektedir” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 88’dir.

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun stüdyo ortamında tanışıklık temelli işlerin hâlâ sürdüğünü düşündüğünü göstermektedir.

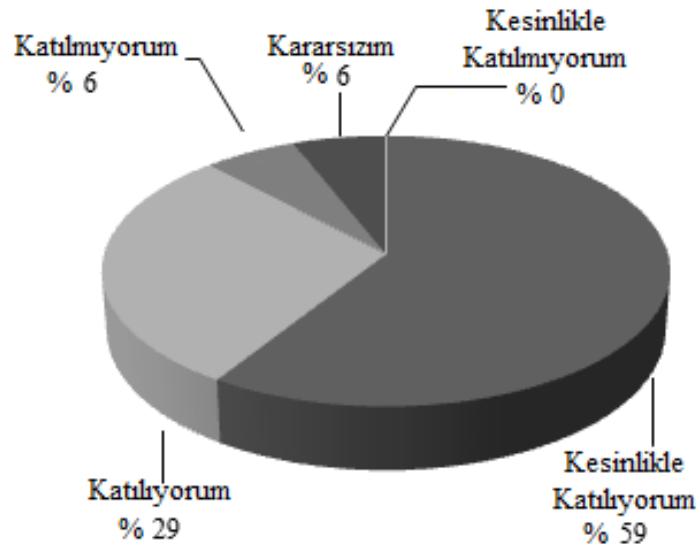
Ölçek katılımcılarının “Rekabet baskısı, dijitalleşmeyle birlikte ciddi şekilde artmıştır”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Katılımcıların “Rekabet Baskısı, Dijitalleşmeyle Birlikte Ciddi Şekilde Artmıştır” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	10	59
Katılıyorum	5	29
Kararsızım	1	6
Katılmıyorum	1	6
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

“Rekabet baskısı, dijitalleşmeyle birlikte ciddi şekilde artmıştır” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.20’de gösterilmiştir.

Şekil 4.20. Katılımcıların “Rekabet Baskısı, Dijitalleşmeyle Birlikte Ciddi Şekilde Artmıştır” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı % 6’dır. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 6’dır. “Rekabet baskısı,

dijitalleşmeyle birlikte ciddi şekilde artmıştır” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 88’dir.

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun rekabet baskısının, dijitalleşmeyle birlikte ciddi şekilde arttığını düşündüğünü göstermektedir.

Ölçek katılımcılarının “Müzisyen arkadaşlarıma karşı ücretsiz destek verdiğim olur”, ifadesine verdikleri cevapların sayı ve yüzde olarak dağılımları tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Katılımcıların “Müzisyen Arkadaşlarıma Karşı Ücretsiz Destek Verdiğim Olur” İfadesine Cevaplarının Ölçümü

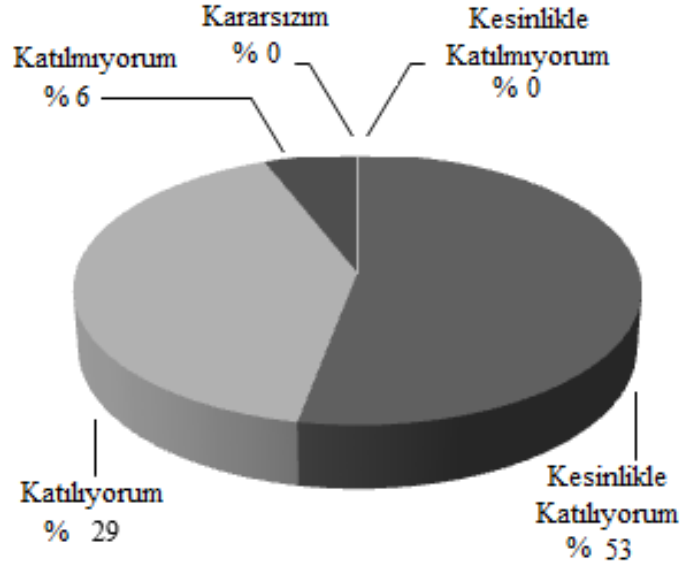
	Sayı Olarak	Yüzde Olarak
Kesinlikle Katılıyorum	9	53
Katılıyorum	7	41
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	1	6
Kesinlikle Katılmıyorum	0	0

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı yoktur. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 6’dır. “Müzisyen arkadaşlarıma karşı ücretsiz destek verdiğim olur” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 94’dür.

Katılımcıların bu ifadenin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda kararsız olan katılımcı yoktur. Aynı ifadeye “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” olarak olumsuz cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 6’dır. “Müzisyen arkadaşlarıma karşı ücretsiz destek verdiğim olur” ifadesi hakkında “Kesinlikle Katılıyorum” ve “Katılıyorum” olarak olumlu cevap veren katılımcıların toplam yüzdesi % 94’dür.

“Rekabet baskısı, dijitalleşmeyle birlikte ciddi şekilde artmıştır” ifadesine verilen cevapların %’si pasta grafik olarak şekil 4.21’de gösterilmiştir.

Şekil 4.21. Katılımcıların “Arkadaşlarıma Karşı Ücretsiz Destek Verdiğim Olur” İfadesine Cevaplarının % Olarak Grafikte Gösterilmesi

Bu sonuç müzisyenlerin çoğunluğunun müzisyen arkadaşlarına zaman zaman ücretsiz destek verdiğini göstermektedir.

5. DEĞERLENDİRME

Bu çalışmanın “4. Bulgular” bölümünde yer alan “Teknik Dönüşüm ve Üretim Süreçleri İle İlgili Bulgular” kısmına göz atıldığında kayıt müzisyenlerinin dijital teknolojilerin sunduğu esnek ve erişilebilir kayıt olanaklarının, müzisyenlerin çoğunluğunun, sektörde daha fazla prodüksiyona katılımını mümkün kıldığı fikrinde oldukları görülmektedir.

“Kayıt müzisyenlerinin dijital teknolojilerin sunduğu esnek ve erişilebilir kayıt olanakları sayesinde sektörde daha fazla prodüksiyona katılım gösterebilmeleri”, aslında ikinci soru kapsamında elde edilen ‘Kayıt müzisyenlerinin evde kendi stüdyolarında kayıt yapabiliyor olmaları, üretimlerini kolaylaştırmaktadır’ yargısına dayanmaktadır. Bir başka deyişle, kayıt müzisyenlerinin dijital teknolojiler sayesinde daha fazla prodüksiyona katılabilmeleri, aslında evde kendi stüdyolarında kayıt yapabilmelerinin üretimlerini kolaylaştırmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, ilk soruya verilen yanıtla ulaşılan yargının temeli, ikinci sorudan elde edilen bulguda yatmaktadır.

Bu noktada bir parantez açarak, dijitalleşmenin kayıt müzisyenleri üzerindeki etkilerini yalnızca teknolojik gelişmelerle açıklamanın yetersiz kalacağını belirtmek gereklidir. Çünkü, yaşanan dönüşümün bütüncül bir resmini çizmek için başka değişkenleri de çizilecek resmin içine katmak gereklidir.

21. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan COVID-19 pandemisi ve beraberinde gelen sosyal izolasyon politikaları, bireylerin çalışma biçimlerinde köklü değişimlere yol açmıştır. Bayram Demir ve Hamza Ateş, (2023, s. 252), bu sürecin yalnızca küresel sağlık krizi olarak değil, aynı zamanda toplumsal yapıda derin izler bırakan bir dönem olduğunu vurgulamaktadır. Araştırmacılar, pandeminin kişilerarası iletişim, aile dinamikleri ve toplumsal ilişkiler üzerinde yarattığı dönüşümlere dikkat çekerken, dijital platformların bu süreçteki merkezi rolünün altını çizmektedir. Bu dönemde yaşanan sosyal mesafe uygulamaları ve günlük yaşam pratiklerindeki radikal değişimler, müzik prodüksiyon süreçlerini de derinden etkilemiştir.

Bu bölümde ortaya çıkan ‘Dijitalleşme ile kayıt süreçleri daha bireysel hale gelmiştir’ yargısını, pandemi döneminde gelişen alışkanlıkların pandemi sonrasında da devam etmesiyle ilişkilendirmek anlamlı olacaktır.

Seyhan Canyakan çalışmasında ev stüdyolarında gerçekleştirilen müzik prodüksiyonlarına ilişkin şu tespitte bulunur: “Günümüzde pek çok müzisyen ve ses mühendisi, kayıt işlemlerini gerçekleştirmek için profesyonel stüdyoların yanı sıra ev stüdyolarını da tercih edebilmektedir” (2017, s. 177). Bu çalışmanın anketine verilen yanıtlara bakıldığında, Canyakan’ın 2017’de alternatif bir seçenek olarak tanımladığı ev stüdyolarında gerçekleştirilen üretim modeli, pandemi döneminde adeta zorunlu bir gerekliliğe dönüştürmüş, süreç içerisinde ve pandemi sonrasında kayıt mekânları geleneksel stüdyolardan ev ortamlarına doğru önemli bir kayma göstermiştir. Hatta kayıt uygulamaları müzisyenlerin fiziksel olarak bir araya gelmesini gerektirmeyecek şekilde yeniden tasarlanmıştır. Günümüzde bu üretim tarzı, pandemi öncesine göre çok daha yaygın bir kabul görmektedir. İnternet hızındaki artışın dosya paylaşımını kolaylaştırması ve dijital kayıt ekipmanlarının ev kullanımına uygun hale gelmesi, çağdaş kayıt müzisyenlerine önemli avantajlar sunmaktadır.

“Teknik Dönüşüm ve Üretim Süreçleri İle İlgili Bulgular” kısmında yer alan değerlendirmelere bakıldığında, bulgular kısmında yer alan “Analog dönem stüdyo ortamındaki kolektif ruh, dijital çağda büyük ölçüde kaybolmuştur.” yargısının, ev stüdyolarında yapılan kayıtlara dayandığı sonucuna varmak yanlış olmayacaktır. Zira kısıtlı imkânlarla bir araya gelen kısıtlı sayıdaki müzisyenin birbirine sağlayabileceği desteğin de kısıtlı olacağı düşüncesi, geçerli bir tümevarım örneği olarak değerlendirilmelidir. Bu çalışmada tespit edilen “Analog dönem stüdyo ortamındaki kolektif ruh, dijital çağda büyük ölçüde kaybolmuştur” yargısı bu çerçevede değerlendirilmiş ve sonuca yansıtılmıştır.

Dijital teknolojinin ilerlemesi, müzik kayıt sürecini profesyonel stüdyolardan bireysel çalışma ortamlarına taşıyarak, müzisyenlere teknik esneklik ve kendi çalışma temposunu oluşturma imkânı sağlamıştır. Film, dizi ve reklam endüstrisinde dosya paylaşımına dayalı iş birlikleri, zamandan tasarruf etmenin yanı sıra coğrafi engelleri de ortadan kaldırmaktadır. Fakat bu merkezi olmayan üretim tarzı, yaratıcılığı besleyen yüz yüze etkileşimleri ve ortak sanatsal tartışmaları önemli ölçüde zayıflatmaktadır. Müzisyenin sosyal üretim sürecinden uzaklaşması, eserlerin giderek tekdüzeleşmesine neden olmaktadır. Bir başka deyişle günümüz kültürel

sisteminin bireylere özgürlük sunan yapısı, bir yandan da sanatı piyasa dinamiklerine endeksleyerek yeni kontrol mekanizmaları yaratmaktadır.

Çalışmanın “4. Bulgular” bölümünde yer alan “Yalnızlaşma ve Özneleşme” kısmındaki bulgulara göz atıldığında, tespit edilen “ev stüdyosunda yalnız çalışmak, üretkenliğimi olumsuz etkiliyor” ve “kolektif çalışmalardan uzak kalmak, yaratıcı sürecimi sınırlandırıyor” yargıların ev stüdyosunda kısıtlı şartlarda ve sosyalleşme olmadan çalışmanın bir sonucu ortaya çıktığı gayet açıktır.

Aynı kısımda geçen “dijitalleşme ile birlikte yalnız karar verme baskısı arttı” ve “dijital üretim sürecinde kendimi daha çok değerlendirme ve denetleme eğilimindeyim.” ifadeleri, dijital teknolojilerin sunduğu esnek ve erişilebilir kayıt olanaklarının yanında, “ev stüdyosunda çalışmak” ve “kayıt sürecini tek başına yürütmek”le ilgili görünmektedir.”

Bir başka deyişle; dijital gelişimin sağladığı imkânlar müzik yapımını kolaylaştırırken, bir yandan da sanatçıları yeni tür psikolojik baskılarla karşı karşıya bırakmaktadır. Ev stüdyolarında üretime katkıda bulunan kayıt müzisyenleri, hem teknik hem artistik tüm seçimlerde neredeyse tek söz sahibi olmanın yükünü taşımaktadırlar. Çünkü üretim anında değil, üretim sonrasında icraları hakkında dönüt alabilmektedirler. Bu durum ise, doğal olarak kayıt sürecinde “aşırı özeleştirir” ve “sürekli kendini denetleme” davranışlarını tetiklemektedir.

Günümüzde sosyal medyada görünür olmak ve ürünlerini kişisel marka üzerinden tanıtmak, tüm dünyada sanatçıları etkileyen önemli bir trend haline gelmiştir. Çalışmanın “4. Bulgular” bölümünde yer alan “Mesleki Görünürlük ve İmaj Yönetimi” kısmında ortaya konan bulgular, bu yöndeki düşünceyi desteklemektedir. Bu kısımda ortaya çıkan düşünceler şu şekildedir:

“Sosyal medya kullanımı, müzikal görünürlüğümü artırmaktadır.”

“Kendi müzikal portfolyomu dijital mecralar üzerinden sunmak zorundayım.”

“Prodüktör ve aranjörlerin yönlendirmeleri yerine, kendi müzikal sunumumu ben yapmaktayım.”

“Görünürlük sağlamak, müzikal beceriler kadar önemli hale geldi.”

Bu yargı cümleleri dijital teknolojinin ilerlemesinin yalnızca müzik yapım sürecini değil, aynı zamanda sanatçıların dinleyici ile iletişim biçimini, kendilerini insanlara

tanıtma şekillerini ve dinleme alışkanlıklarını da kökten değiştirdiğini göstermektedir.

“Mesleki Görünürlük ve İmaj Yönetimi” kısmında ortaya konan bulgular, Byung-Chul Han’ın Psikopolitika eserinde ortaya koyduğu: “özne, kendi performansını gönüllü biçimde sunan ve kendi sınırlarını zorlayan bir verimlilik makinesine dönüşür” hipotezini anımsatmaktadır. Byung-Chul Han çalışmasında “Kendini özgür sanan performans öznesi aslında bir köledir. Efendisi olmaksızın kendini gönüllü olarak sömürmesi ölçüsünde mutlak köledir. Karşısında onu çalışmaya zorlayan bir efendi yoktur. Salt yaşamı mutlaklaştırarak çalışır.” cümleleriyle düşüncesini ortaya koymuştur (2020, s. 12)

Foucault’ya göre ise, bireyin iktidar tekniklerini içselleştirmesi, müzisyenin kendini sürekli gözden geçirmesi, diğerleriyle karşılaştırması ve dönüştürmesinde açıkça görülür (2015, s. 100-105).

Adorno ve Horkheimer’in kültür endüstrisi analizlerinin gösterdiği gibi, çağdaş bireyin özgür iradesiyle hareket ettiği algısı, gerçekte sistemin belirlediği dar parametreler içinde kısıtlı kalmaktan ibarettir. Bugünün dijital ortamları, müzisyenlere özgür bir platform sunuyor izlenimi verse de, içeriğin ne şekilde sunulacağını dikte eden görünmez algoritmik kurallarla çevrilidir. Bu dijital performans gerekliliği, sanatı pazar koşullarının belirlediği bir tüketim ürününe indirgerken, sanatçıyı da sürekli kendini pazarlama çabası içinde olan bir çeşit kültürel girişimci konumuna sokmaktadır (Adorno & Horkheimer, 2014, s. 162-222).

Kayıt müzisyenlerini, görünür olmaya zorlayan unsurlardan biri müzik dinleme alışkanlıklarının dijitalleşme ile değişmesi ve dönüşmesidir. Müzik dinleme alışkanlıklarının değişimini kronolojik olarak anlatan Seyhan Canyakan’ın araştırmasında Sony firmasının 1979’da Walkman’i çıkararak müziği taşınabilir hale getirdiği ve ardından 1982’de CD çaları tanıttığına değinilmektedir. Canyakan radyo ve televizyon aracılığı ile evde müzik dinleme alışkanlığı konusunda değişimin dinleme alışkanlıklarına yansımalarına bu çalışmasında değinmiştir. Canyakan’a göre dinleme alışkanlıklarındaki değişimin asıl dönüm noktalarından biri, 1997’de MP3.com’un kurulması ve MP3 formatının yaygınlaşmasıdır. Canyakan, bu formattaki dosyaların küçük boyutu ve kolay paylaşılabilir olmasına değinir. Bu nedenlerle müzik dinleyicisi, müziği CD’ler yerine dijital ortamda dinlemeyi tercih

etmeye başlarlar. Üstelik bu dönemde telif kuralları henüz tam oturmadığı için, MP3 dosyaları internet üzerinden serbestçe paylaşılmakta ve ücretsiz indirilebilmektedir. Apple'ın 2001'de iPod'u piyasaya sürmesiyle telif hakları açısından kaotik olan süreç bir nebze çözülmüştür. iPod yasal bir müzik dinleme modeli sunarak, dijital müzik tüketimine yeni bir düzen kazandırmıştır. (Canyakan, 2017, s. 186-187)

Sonrasında ortaya çıkan online olarak kişilerin müzik dinlemesini sağlayan platformlar (spotify platformu örneği ve benzerleri) ve sosyal medyanın dayattığı görünürlük kültürü, müzisyenler için çift taraflı bir kılıç işlevi görmektedir. Bu seçenekler, müzisyenlerin kendilerini doğrudan dinleyiciye ulaştırma fırsatı sunarken, aynı zamanda sürekli içerik üretme ve “izlenebilir” olma baskısı yaratmaktadır. Müzisyenler artık stüdyoda kayıt yapan sanatçı olmaktan öte, kişisel hayatlarını stratejik bir şekilde paylaşan, görsel estetiği önemseyen ve algoritmalara uyum sağlamak zorunda kalan içerik üreticilerine dönüşmektedirler.

Yani, dijitalleşme ile ortaya çıkan bu yeni düzen, sanat ile pazarlama arasındaki sınırları belirsizleştirerek, müzikal yaratıcılığı bir “ticari ürün”, müzisyeni ise sürekli performans sergileyen bir “kültürel girişimci” haline getirmektedir.

Bir başka deyişle günümüzde kayıt müzisyenleri, dijital dönüşümle birlikte, sadece müzik üreten biri olmaktan çıkarak, aynı zamanda eserlerini tanıtan, pazarlayan ve görünürlük kazanması gereken bir rolü sahiplenmek zorunda kalmışlardır. Bu değişim sürecinin nedeni sosyal medya platformları, kişisel bloglar ve online portföylerdir. Bu da müzikal becerinin yanı sıra görsel ve içerik sunumunun da öne çıktığı bir ortamın oluşmasına yol açmıştır. Böylece müzik performansı, artık seyirciye yönelik “en çekici hale getirilmiş bir gösteriye” dönüşmüştür.

Byung-Chul Han, Foucault, Adorno ve Horkheimer'in neoliberalizm eleştirileri yukarıda değinilen “Mesleki Görünürlük ve İmaj Yönetimi” başlığında elde edilen bulguların değerlendirilmesi ile örtüşmektedir.

Çalışmanın “4. Bulgular” bölümünde yer alan “telif hakları ve güvencesizlik” kısmındaki bulgulara göz atıldığında, tespit edilen “dijital platformlarda emeğimin karşılığını almakta zorlanıyorum”, “telif hakları konusunda yeterince bilgi sahibi değilim”, “dijital ortamda yapılan işlerde hak kaybı yaşama ihtimali artmıştır”, “AI ile üretilen müzikler, kayıt müzisyenliğini tehdit etmektedir” yargıları, kayıt

müziyenlerinin kendilerini telif hakları konusunda güvende hissetmediklerini ortaya çıkarmıştır.

Müzik endüstrisindeki dijital yaygınlaşma, dinleyici deneyimini yeniden şekillendiren bir evrim yarattı: Akış tabanlı müzik platformlarının doğuşu. Deezer, SoundCloud, Apple Music ve Spotify gibi dijital servislerin sunduğu anlık müzik erişimi, tüketicilerin eserleri tüketme alışkanlıklarını temelden dönüştürmüştür. Bu durum, telif hakları konusunda yeniden yapılanma yoluna gidilmesi, süregelen alışkanlıkların değişmesi gerekliliğini doğurmuştur. (Şakalar & Şakalar, 2024, s. 62)

Değişen çağ, yani dijitalleşme sanatçılar, dijital işbirliklerinde çoğunlukla yazılı olmayan anlaşmalarla çalışmakta, bu da eserleri üzerindeki kontrol haklarını önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Bu durum, müziyenlerin hem finansal istikrarsızlık yaşamasına yol açmakta hem de sanatsal emeklerinin değerinin görünmez hale gelmesine neden olmaktadır.

Bir başka deyişle, müzik prodüksiyon süreçlerinin üretimden tüketime sunuma kadar değişen formal süreç, müzik üretimine katkıda bulunan müziyenlerin hakları konusunda problemlerin yaşanmasına yol açmıştır. Haklarını Türkiye’de Müzik Yorumcuları Meslek Birliği (MÜYOR-BİR) ve İcracı Sanatçılar ve Müziyenler Meslek Birliği (TSMB) üzerinden alabilen kayıt müziyenleri, dijital projelerde sözlü mutabakatla çalışmaktadırlar ve bu yüzden eserlerinin kullanım hakkı üzerinde sınırlı bir denetime sahip olmakta ve hızlı üretim ve hızlı tüketim, değişen üretim süreci ile meslek birliklerinin çoğu projede devre dışı kalması nedeniyle katkıda buldukları ürünlerde haklarını almak konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar.

Okan Beytaş ve Merve Şengül, müzik sektöründe faaliyet gösteren profesyonellerin yaklaşık %60’ının proje temelli çalıştığını, önemli bir bölümünün günlük ücretlerle geçimini sağladığını ve çoğunluğunun sosyal güvenlik kapsamı dışında kaldığını “2019 yılında müzik emekçilerinin %30’unun asgari ücret, %80’inin ise o yılın yoksulluk sınırının altında; 2020 yılında ise, pandemi tesiriyle, sektör emekçilerinin %62’sinin asgari ücret, %94’ünün ise yoksulluk sınırı altında” gelir elde ettiklerini çalışmalarında anlatmışlardır (Beytaş, Şengüler, 2023, s. 248).

Çalışmanın “4. Bulgular” bölümünde yer alan “dijitalleşmeye rağmen tanıdık müziyenlerle dayanışma içindeyim”, “stüdyo ortamında tanışıklık temelli işler hâlâ sürmektedir”, “rekabet baskısı, dijitalleşmeyle birlikte ciddi şekilde artmıştır”,

“müzisyen arkadaşlarıma karşı ücretsiz destek verdiğim olur” yargıları, dijitalleşme ile müzisyenler arasında rekabet baskısının artmasına rağmen kendi aralarında dayanışmaya önem verdikleri ve gereğinde birbirlerine destek oldukları ortaya çıkmıştır.

Literatüre bakıldığında dijitalleşmenin müzisyenlere etkisini araştıran çalışmaların eksikliği görülmektedir. Ancak dijitalleşme döneminde tüm dünyada yaşanan pandemi ve müzisyenlere etkisi hem araştırmalara konu olmuş, hem de müzisyen intiharları gibi haber niteliğinde olaylar yaşanmıştır. Özellikle, Okan Beytaş ve Merve Şengül’ün müzik sektörü çalışanlarının pandemi sürecindeki durumunu analiz eden araştırmasında, İKSV tarafından yayınlanan “Pandemi Döneminde Kültür-Sanatın Bütünleştirici Rolü ve Sektörün Gereksinimleri” başlıklı rapora atıfta bulunmaları dikkat çekicidir. Beytaş ve Şengül’e göre bu raporda, müzisyenlerin meslek örgütlerince yeterince desteklenmediği ve müzik emekçilerinin salgından en fazla etkilenen profesyonel gruplar arasında yer aldığı tespiti yer almaktadır. (Beytaş & Şengül, 2023, s. 248).

Ancak bu dönemde alınan önlemler yüzünden çalışamayan müzisyenlere destek olmak amaçlı, müzisyenlerin bir araya gelerek etkinlik düzenlemeleri, yardımlaşmaları, aslında örgütsüz, kişisel olarak gerçekleştirilen meslektaşların birbirine görünmez desteğini görünür kılmıştır. Araştırmada verilen cevaplar da müzik camiasında dayanışma, etik destek ve ortak hafızaya sadakat gibi pratiklerin varlığını koruduğu göstermektedir.

Ücret beklentisi olmadan yapılan stüdyo katkıları veya güvene dayalı işbirlikleri, piyasa mantığının ötesinde ahlaki bağların sürdüğünün kanıtıdır. Buradan hareketle neoliberal özneleşmenin mutlak olmadığı; bazı müzisyenlerin bu sisteme kültürel düzeyde direnç geliştirebildiği sonucuna varılabilir.

6. SONUÇ

Altı bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde çalışmanın çerçevesi çizilmiş ve hangi sınırlara sahip olduğu anlatılmıştır.

İkinci bölüm, çalışmanın bulgular bölümünün hem hazırlanmasını hem de uygulanmasını belirleyen literatür bilgilerinin paylaşılmasını kapsamaktadır.

Üçüncü bölümde çalışmanın araştırma kısmında yer alan yöntemler paylaşılmış ve adım adım anlatılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde yapılan araştırma sonucu elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

Beşinci bölüm ise bu bulguların değerlendirilmesini içermektedir.

Tüm bu bölümler ve bu bölümlerde işlenen bilgiler ele alındığında çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Dijital kayıt teknolojileri, kayıt müzisyenlerinin daha fazla iş almasına olanak sağlamaktadır.
- Kendi ev stüdyolarında kayıt yapabiliyor olmak, kayıt müzisyenlerinin üretimini kolaylaştırmaktadır.
- Dijitalleşme sonrası kayıt süreçleri daha bireysel hale gelmiştir.
- Analog dönem stüdyo ortamındaki kolektif ruh, dijital çağda büyük ölçüde kaybolmuştur.
- Dijital kayıt sistemleri, daha fazla müzisyenin bu alana dâhil olmasını sağlamıştır.
- Ev stüdyosunda yalnız çalışmak, kayıt müzisyenlerinin üretkenliğini olumsuz etkilemektedir.
- Kolektif çalışmalardan uzak kalmak, kayıt müzisyenlerinin yaratıcı sürecini sınırlandırmaktadır.
- Dijitalleşme ile birlikte kayıt müzisyenlerinin yalnız karar verme baskısı artmıştır.

- Dijital üretim sürecinde kayıt müzisyenleri kendilerini daha çok değerlendirme ve denetleme eğilimindedirler.
- Sosyal medya kullanımı, kayıt müzisyenlerinin müzikal görünürlüğünü artırmaktadır.
- Kayıt müzisyenleri kendi müzikal portfolyolarını dijital mecralar üzerinden sunmak zorundadırlar.
- Kayıt müzisyenleri prodüktör ve aranjörlerin yönlendirmeleri yerine, kendi müzikal sunumlarını kendileri yapmaktadırlar.
- Kayıt müzisyenlerinin görünür olmaları, müzikal beceriler kadar önemlidir.
- Kayıt müzisyenleri dijital platformlarda emeklerinin karşılığını almakta zorlanmaktadırlar.
- Kayıt müzisyenleri telif hakları konusunda yeterince bilgi sahibi değildirler.
- Kayıt müzisyenleri dijital ortamda yapılan işlerde hak kaybı yaşamaktadırlar.
- AI ile üretilen müzikler, kayıt müzisyenliğini tehdit etmektedir.
- Kayıt müzisyenleri dijitalleşmeye rağmen tanıdıkları müzisyenlerle dayanışma içindedirler.
- Stüdyo ortamında tanışıklık temelli işler, kayıt müzisyenleri için hala geçerlidir.
- Rekabet baskısı, dijitalleşmeyle birlikte kayıt müzisyenleri için ciddi şekilde artmıştır.
- Kayıt müzisyenleri arkadaşlarına ücretsiz destek vermektedirler.

Bu bulguların, sadece dijital toplum ile ilişkilendirilmemesi gerektiği sonuç bölümünde mutlak yer alması gereken bir tespittir. Değerlendirme bölümünde yer alan tespitlerden de görülecektir ki ulaşılan bu sonuçlar aynı zamanda neoliberal toplumun doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda listelenen bulgular dikkate alındığında, alt problem olarak ortaya konulan “Dijital teknolojiler, kayıt müzisyenlerinin üretim süreçlerini ve yaşamlarını hangi yönlerden kolaylaştırmaktadır?” sorusuna ilişkin şu sonuca ulaşılmıştır:

Dijital kayıt teknolojilerindeki gelişmeler, kayıt müzisyenlerine daha fazla çalışma alanı ve proje imkânı sunmaktadır. Özellikle kayıt ve müzik üretiminin ev stüdyolarına taşınması, müzisyenlerin kendi üretim süreçlerini daha bağımsız ve pratik bir şekilde yürütebilmelerini kolaylaştırmıştır. Ayrıca dijital kayıt sistemlerinin

erişilebilir hâle gelmesi, bu alana ilgi duyan daha geniş bir müzisyen kitlesinin sektöre dâhil olmasını mümkün kılmıştır.

Yukarıda listelenen bulgular dikkate alındığında, alt problem olarak ortaya konulan “Dijital teknolojiler, kayıt müzisyenlerinin üretimlerini ve yaşamlarını hangi açıdan zorlaştırmaktadır?” sorusuna ilişkin şu sonuca ulaşılmıştır:

Dijitalleşmeyle birlikte müzik üretiminde stüdyo ortamının sunduğu kolektif atmosfer büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Ev stüdyolarında bireysel çalışma sürecinin yaygınlaşması ise kayıt müzisyenlerinin hem üretkenliğini hem de yaratıcılığını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Grup çalışmasından uzak kalmak, müzisyenlerin fikir alışverişinden ve yaratıcı etkileşimden mahrum kalmalarına yol açmaktadır. Öte yandan, dijital üretim süreci, kayıt müzisyenleri üzerinde yalnız başına karar verme ve tüm süreci kontrol etme sorumluluğunu artırmakta; bu durum da sanatçıların kendilerini sürekli sorgulama ve denetleme eğilimini güçlendirmektedir. Tüm bu faktörler, müzisyenin üzerinde psikolojik ve mesleki anlamda baskı yaratmaktadır.

Yukarıda listelenen bulgular dikkate alındığında, alt problem olarak ortaya konulan “Dijital teknolojiler, kayıt müzisyenlerinin yaşamı mesleki olarak hangi alanlarda değiştirmiştir?” sorusuna ilişkin şu sonuca ulaşılmıştır:

Dijital çağın müzik endüstrisine getirdiği dönüşüm, analog dönemin stüdyo ortamında var olan kolektif üretim kültürünü büyük ölçüde zayıflatmıştır. Günümüzde kayıt müzisyenleri, kendilerini ve eserlerini dijital platformlar aracılığıyla tanıtmak ve görünür kılmak zorundadır. Bu durum, yalnızca müzikal yetkinliğin değil, aynı zamanda dijital mecralarda varlık gösterebilme becerisinin de önem kazanmasına neden olmuştur. Öte yandan, yapay zekâ destekli müzik üretiminin yaygınlaşması, kayıt müzisyenlerinin mesleki geleceği açısından ciddi bir tehdit unsuru olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma, stüdyolarda emek harcayan ve müzik yapımlarının önemli bir parçası olan kayıt müzisyenleri hakkında yapılmış ilk çalışmadır. Bu açıdan önemli olan bu çalışmada, kayıt müzisyenlerinin dijital dönüşümden etkilenmeleri ele alınmış ve sonuçlar yukarıdaki satırlarda paylaşılmıştır.

Bu çalışmanın ve bu çalışmada yer alan tespitlerin, ileride müzisyenlerin gerek dijital dönüşümden, gerek toplumsal değişimden, gerekse neoliberalizimden nasıl etkilendiği

konusunda yapılacak sonraki çalışmalara bir örnek model olarak kaynaklık edeceği umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adorno, T.W., Horkheimer, M. (2014). *Aydınlanmanın diyalektiği*. Kabalcı Yayınları.
- Akıncı, İ. Ş. (2024). Kayıt, audio ve dağıtım teknolojisinin caz üzerine etkileri. *BAU ART Sanat Dergisi*, 2(1), 1-18.
- Akman, A.Z. (2023). *Toplum 5.0 yapılanmasında dijital dönüşüm ile örgüt kültürü etkileşiminin yeri: bir alan araştırması*. (Yayın No. 297864) [Yayımlanmamış Doktora Tezi Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Apalı, Y. (2016). Toplumsal değişme bağlamında bilginin değişimi ve dönüşümü the change and conversion of the information in terms of the social change. *Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences Institute*, 8(17), 395-405.
- Beytaş, O., & Şengüler, M. (2023). Müzik emekçileri ve Covid-19: kendi kaderine terk edilenler. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(2), 245-265. <https://doi.org/10.33417/tsh.1115149>
- Bozkurt, A., Hamutoğlu, N. B., Liman Kaban, A., Taşçı, G., vd. (2021). Dijital bilgi çağı: dijital toplum, dijital dönüşüm, dijital eğitim ve dijital yeterlilikler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 35-63. <https://doi.org/10.51948/auad.911584>
- Byung-Chul Han. (2020). *Psikopolitika neoliberalizm ve yeni iktidar teknikleri*. Metis Yayınları.
- Canyakan, S. (2017). Ses tarihi: audio özelinde müzik teknolojisi ve kökeni. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(-ERTE Özel Sayısı), 171-191. <https://doi.org/10.12780/usaksosbil.373860>
- Demir, B., & Ateş, H. (2023). Covid-19 pandemisinin bireysel ve sosyal etkileri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(34), 242-259. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1196521>
- Doğanay A., Ataizi, M., Şimşek, A., Balaban Salı, J., Akbulut, Y. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Anadolu Üniversitesi
- Foucault, M. (2015). *İktidarın gözü*. Ayrıntı Yayınları.
- Kocaman Karoğlu, A., Bal, K., & Çimşir, E. (2020). Toplum 5.0 sürecinde Türkiye’de eğitimde dijital dönüşüm. *Journal of University Research*, 3(3), 147-158. <https://doi.org/10.32329/uad.815428>
- Kut, S. (1994). Toplumsal değişim, kurumların yeniden yapılanması ve ruh sağlığı. *Kriz Dergisi*, 2(1), 180-18. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000065
- Kuyucu, M. (. (2016). Theodor W. Adorno’nun perspektifinden popüler türk müziğinde standartlaşma sorunsalı. *TRT Akademi*, 1(1), 188-208.

- Meydan Yıldız, S. G. (2018). Kùltürün mekânsal değişimler üzerindeki etkisi. *Gazi İktisat Ve İşletme Dergisi*, 4(3), 173-184. <https://doi.org/10.30855/gjeb.2018.4.3.004>
- Nair, G. (2018). Bilişim kùltürünün toplum üzerinde etkisi ve yeni insan tipinin doğuşu. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakùltesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42(1), 39-53.
- Pohlman, K. C. (2005). *Principles of Digital Audio*. Fifth Edition. McGraw-Hill.
- Toffler, A. (2008). *Üçüncü dalga*. Koridor Yayıncılık.
- Ümer, E. (2016). Adorno, Debord ve Baudrillard'da kùltür ve sanat. *Sanat Ve Tasarım Dergisi*(17), 171-187. <https://doi.org/10.18603/std.95869>
- Yeşilorman, M., & Koç, F. (2016). Bilgi toplumunun teknolojik temelleri üzerine eleştirel bir bakış. *Firat University Journal of Social Sciences*, 24(1), 117-133. <https://doi.org/10.18069/fusbed.72486>
- Yılma Şakalar, G., & Şakalar, A. (2024). Müzik endüstrisinde dijital dönüşümün stratejik etkileri üzerine bir analiz. *Uluslararası Stratejik Boyut Dergisi*, 3(2), 61-77.
- Ziyagil, H. E. (2022). Günümüz teknolojisinde müzik kayıt programlarının yeri ve önemi. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 6(3), 1-23.